

TARTU ÜLIKOO
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

**PÕHIEMOTSIOONIDE VÄLJENDAMINE
EESTI NETIKEELES**

Bakalaureusetöö

Mirell Põlma
Juhendaja teadur Tiit Hennoste

Tartu 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. EMOTSIOONIDE UURIMISE AJALUGU JA TÄNAPÄEV	6
1.1. Mis on emotsioon?	6
1.2. Emotsioonide uurimise ajalugu ja põhiemotsioonid	7
1.3. Keele ja emotsioonide vaheline seos	9
1.4. Kokkuvõte emotsioonide uurimisest	10
2. ÜLEVAADE NETIKEELEST	11
2.1. Netikeele ajalugu ja olukord tänapäeval.....	11
2.2. Netikeele erijooned.....	13
2.2.1. Netikeele ja suulise keele võrdlus	15
2.2.2. Netikeele ja kirjakeele võrdlus.....	17
2.2.3. Netikeele suhe ortograafiaga.....	20
2.3. Kokkuvõte netikeelest	22
3. MATERJAL JA MEETOD	23
3.1. Uurimismaterjal.....	23
3.2. Uurimismeetod	23
4. ANALÜÜS	25
4.1. Ülevaade tulemustest.....	25
4.2. Põhiemotsioonide väljendamine.....	29
4.2.1. Rõõm.....	29
4.2.2. Kurbus	36

4.2.3.	Viha.....	40
4.2.4.	Üllatus	43
4.2.5.	Hirm	46
4.2.6.	Vastikus.....	47
4.3.	Uurimistulemuste kokkuvõte	49
KOKKUVÕTE.....		52
KIRJANDUS		54
“EXPRESSING EMOTIONS IN ESTONIAN NETSPEAK“. SUMMARY		58

SISSEJUHATUS

Bakalaureusetöö teemaks valisin „Emotsioonide väljendamine eesti netikeeles“, sest see on aktuaalne teema tänapäeva ühiskonna infovoolu ja suhtluse internetti kolimise tõttu. Veebipõhiste rakenduste ja suhtlusportaalide tähtsus aina suureneb, mistõttu on vaja ka eesti netikeelt põhjalikumalt uurida. Teema kitsendus „emotsioonide väljendamine“ sai valitud, sest tegu on Eestis vähe uuritud, ent huvitava teemaga. Selles bakalaureusetöös uuritakse spontaanse kõne – MSN Messengeri ja Facebooki – vestlustekste.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, mis emotsioone eesti netikeeles kõige rohkem väljendatakse ning kuidas neid väljendatakse. Töö käigus otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele:

- a) mis on põhiemotsioonid ja kuidas neid eesti netikeeles väljendatakse?
- b) kuidas erineb emotsioone väljendav eesti netikeel eesti normikeelest?

Bakalaureusetöö hüpoteesid on järgnevad:

- a) eesti netikeeles väljendatavad emotsioonid avalduvad spetsiifiliste vahendite kaudu, seega ei vasta emotsioonide väljendamine eesti normeeritud kirjakeele reeglitele;
- b) eesti netikeeles väljendatakse emotsioone pigem sõnadega kui emotikonide abil;
- c) eesti keeles väljendatakse ülekaalukalt rohkem tugevaid emotsioone (rõõm, kurbus, viha).

Bakalaureusetöö koosneb neljast peatükist. Esimene ja teine peatükk tutvustavad teoreetilist tausta. Esimeses peatükis selgitatakse välja, mis on emotsioon, esitatakse emotsioonide uurimise ajaloolist tausta ning uuritakse, mis on põhiemotsioonid – viimasel põhineb kogu uurimuslik osa. Teine peatükk tutvustab eesti netikeelt, spontaanse kõne suhtluse uurimusi põgusalt. Töö kolmas peatükk kirjeldab empiirilist osa, kus võeti aluseks eesti netikeele spontaanse kõne reaalsed tekstid. Selles peatükis

kirjeldatakse meetodit. Neljandas peatükis esitatakse MSN-i ja Facebooki vestluste emotsioonianalüüs ja uurimistulemused. Neljanda peatüki iga alapeatüki lõpus võrreldakse saadud tulemusi normeeritud kirjakeelega.

See bakalaureusetöö on esimene, mis uurib emotsioonide väljendamist eesti netikeeles. Töö teoreetilises osas lähtutakse nii eesti autoritest (T. Hennoste, A. Oja, K. Uibu, E. Vainik) kui ka välisautoritest (N. Baron, D. Crystal, P. Ekman).

Bakalaureusetöö uurimuslikus pooles rakendatakse pragmaatilist kasutusekeskset mikroanalüüsi spontaanse kõne vestlustekstidel. Bakalaureusetöö uurimismaterjal koosneb kaht sorti tekstidest: MSN Messengeri dialoogid, mis pärinevad Tartu Ülikooli suulise ja arvutisuhtluse labori netidialoogide korpusest, ja Facebooki privaatsetest vestlustest, mille töö autor kogus enda Facebooki vestluste seast. Autor on saanud loa esitada Facebooki privaatsete vestluste katkendeid selles bakalaureusetöös. Tekste tervikuna ei esitata, kuna tegu on argivestlustega, mis võivad sisaldada tundlikku informatsiooni. Privaatsuse huvides on ka nimed muudetud.

1. EMOTSIOONIDE UURIMISE AJALUGU JA TÄNAPÄEV

Esimeses peatükis avatakse emotsiooni mõiste, seletatakse lähemalt emotsioonide uurimise ajaloolist tausta ning selle seisuga tänapäeval. Lisaks tuuakse välja bakalaureusetöö jaoks oluline osa – põhiemotsioonid. Viimases alapeatükis tuuakse välja seos keele ja emotsioonide vahel.

1.1. Mis on emotsioon?

„Eesti keele seletav sõnaraamat“ seletab terminit *emotsioon* kui (lühiajalist) tundeelamust, tundmust. (EKSS). Olgugi et emotsioon on peamiselt psühholoogia uurimisobjekt, kasutatakse seda terminit nii üldkeeles kui ka erialases keeles.

Emotsioonid on kompleksne inimest puudutav nähtus, mis ühendab viha, rõõmu ja kurbust ühes teiste nähtustega. Emotsioonid on organismi olemuslikult autokommunikatiivsed signaalid. (Vainik 2006: 1) Autokommunikatiivne signaal tähendab emotsioonide suhtlust organismi endaga. Organismi sisemise suhtlusega kaasnevad ka välispidiselt nähtavad iseloomulikud asendid ja emotsioonide väljendamisega kaasnevad tegevused, millel on oma roll infovahetuses. Näiteks silmade suureks ajamine võib tähendada üllatust, hirmu või uudishimu, kuigi oma olemuselt on selle eesmärk nägemisvälja avardada, saamaks rohkem infot pingelises olukorras, kus nägemisväli aheneb. (*Ibid*: 3)

Keeles on leksikaalsed vahendid enda ja teiste inimeste emotsionaalse kogemuse väljendamiseks, kirjeldamiseks, nimetamiseks ja eritlemiseks (Vainik 2001: 6–7). Leksikaalseid vahendeid nimetatakse emotsioonisõnavaraks. Emotsioonisõnavara tähendab otseseid emotsiooniväljendeid, st peamiselt emotsiooninimetusi. Emotsioonisõnavara esindab meie teadvuses emotsioone ning selle valdamine ja

äratundmine suhtlusprotsessis moodustab olulise osa indiviidi nii keelelisest kui ka sotsiaalsest kompetentsist. (Vainik 2001: 6–7)

1.2. Emotsioonide uurimise ajalugu ja põhiemotsioonid

Eesti kaasaegses rahvuspsühholoogias on omadussõnal *emotsionaalne* hindav tähendus. Eesti üldkeeles tähendab *emotsionaalne* pigem dramaatilist ja negatiivset omadust – seda ilmestavad näiteks laused: *Ta on nii emotsionaalne, temaga pole mõtet rääkidagi* või *Ärgem laskugem emotsioonidesse!* või *Emotsioonid võivad üle pea kokku lüüa*. Seega on emotsioonikategoorial eesti keeles ebaselge tähendus, kuid sellel on hindav markeering. (Vainik 2002: 26–27)

Emotsioonide teaduslik uurimine sai alguse Charles Darwini 1872. aasta uurimusega inimeste ja loomade emotsioonide väljendamisest („*The expression of the emotions in man and animals*“). Põhinedes Darwini bioloogilisel raamistikul, on psühholoogid uurinud afektiivseid protsesse, mis puutuvad emotsioonide põhjustajatesse, omavahel seotud vaimsetesse protsessidesse ja kehalistesse süsteemidesse, isikutevahelistesse ja isikuisestesse regulatsioonidesse, suhtlusesse ning tagajärgedesse. Darwini jaoks oli emotsiooni sotsiaalne loomus ilmne, kuid 19. sajandi lõpust, eelkõige tänu William Jamesile, on enamik teooriaid ja uurimusi keskendunud psühholoogilistele protsessidele individuaalsest vaatenurgast, jättes kõrvale kollektiivse käitumise, mis kaasneb indiviidide vastastikuse mõjuga. (Chmiel *et al* 2011)

Darwini ideedest arendasid Herbert Spencer ja Théodule Armand Ribot välja rudimentaarse emotsiooniteooria. Spencer ja Ribot olid veendumusel, et emotsioonid ja nende väljendusliigutused kui eelmisel evolutsioonietapil välja kujunenud kohustumuslikud reaktsioonid on kaotanud inimese edaspidises evolutsioonis oma tähenduse. (Vainik 2001: 7–8)

Emotsiooni mõiste mängib tähtsat rolli kolme psühholoogilise mõtte tasandil: rahvapsühholoogia (ehk tavainimeste arusaam psüühilistest nähtustest), psühholoogiateadus ja rakenduspsühholoogia. (Vainik 2001: 9)

Psühholoogiateadlaste huviorbiidis on küsimus põhiemotsioonidest. Väidetakse, et on olemas väike hulk põhiemotsioone, mille segamisest ja kombineerimisest tuleneb kogu inimkogemuse emotsionaalne mitmekesisus. Näoväljendusi uurides on psühholoogiateadlane Paul Ekman jõudnud tulemuseni, et on olemas kuus põhiemotsiooni: *viha, hirm, kurbus, rõõm, vastikus* ja *üllatus* – need emotsioonid on äratuntavad kõikide inimeste juures. (Ekman 1992a)

Paul Ekman on välja tulnud ideega emotsioonide perekonnast, tuues välja üheksa kriteeriumit, mis eristavad põhiemotsioone ehk perekondi üksteisest ning muudest afektiivsetest nähtustest:

- 1) eristatavate universaalsete signaalide olemasolu;
- 2) esinemine teistel primaatidel;
- 3) eristatav füsioloogia olemasolu;
- 4) eristatavad universaalid eelnevates sündmustes;
- 5) füsioloogiliste ja käitumuslike reageeringute seotus;
- 6) kiire algamine;
- 7) lühike kestus;
- 8) automaatse hinnangu mehhanism;
- 9) ilmumise ootamatus. (Ekman 2005)

Ekmani kuus põhiemotsiooni kannavad sellist üldnimetust just seetõttu, et need vastavad nimetatud üheksale kriteeriumile. Põhiemotsioonidele omased universaalne miimika ja füsioloogia näitavad, et neil on bioloogiline põhi (Ekman 1992b: 550).

1.3. Keele ja emotsioonide vaheline seos

Nii keel kui ka emotsioonid on inimeseks olemisel iseenesestmõistetavad osad. Enamikul lausetel on lisaks sisule kanda ka emotsionaalne tähendus, mis võib kuulajas esile kutsuda muutuseid teadmistes ja käitumises, muuhulgas tekitada uusi emotsioone. Seega toimivad keel ja emotsioon teineteist toetavana, aidates inimesel maailma tunnetada ja sellega kohaneda, saada aru iseendast ning teistest. (Vainik 2001: 15)

Nii lapsekeele arengus kui ka inimese kui liigi arengus tuleb emotsioonisignaalide abil suhtlemine alati enne keelelist. Keel ja kõnelemine suhestuvad rühmaga samamoodi, kui emotsioonid üksikisikuga, st nii keel kui ka emotsioonid on autokommunikatsiooni signaalid, mis annavad märku energiamuutuse sujuvusest või takistustest. (Vainik 2006: 6)

Emotsioonide väljendamine on inimeste jaoks tavapärane tegevus. Daantje Derks, Agneta H. Fischer ja Arjan E. R. Bos (2008: 770–772; 774) on seisukohal, et inimestel ongi vajadus emotsioonidest rääkida ja neid väljendada. Autorid nimetavad seda nähtust sotsiaalseks jagamiseks (ingl *social sharing*), s.o vajadus jagada oma emotsioone kellegagi vesteldes. See ilmneb kõikide emotsioonide (v.a häbitunde) puhul. Sotsiaalse jagamise nähtus ilmneb ka netisuhtluses, kuigi selles on märksa raskem emotsioone väljendada kui silmast silma suheldes. Sellest tulenevalt ei ole netisuhtlus nii emotsionaalne kui reaalne vestlus. Emotsioonide väljendamine sõltub suuresti sellest, kas inimene on üksi või mitte: üksinda olles ei väljendata rõõmsaid emotsioone nii palju kui seltskonnas, kuid negatiivsete emotsioonidega on vastupidi.

Kuna emotsioonid ja keel mõjutavad teineteist vastastikku, võib keelekasutus tugeva või pikaajalise emotsiooni ajal märgatavalt muutuda. Näiteks depressioonis inimese keelekasutus muutub märgatavalt. Ka keelekasutus mõjutab emotsioone: paljudel lausungitel on suhtluses lisaks sisule ja oma eesmärgile emotsionaalne laeng, mis kutsub vastuvõtjas esile muutusi teadmistes, käitumises, aga võib tekitada ka hirmu, ärritust jne. (Vainik 2006: 15–16)

1.4. Kokkuvõte emotsioonide uurimisest

Emotsioonide uurimise algus ulatub 1872. aastasse, mil Charles Darwin avaldas uurimuse „*The expression of the emotions in man and animals*“. Darwini ideedest on emotsiooniteooriaid edasi arendatud. Emotsioone on uurinud näiteks Herbert Spencer, Theodule Ribot ja Paul Ekman. Psühholoogiateadlane Ekman töötas välja põhiemotsioonide kriteeriumid, millele vastavad kuus emotsiooni: *rõõm, kurbus, viha, hirm, vastikus* ja *üllatus* – need emotsioonid on äratuntavad kõikide inimeste puhul. Kui varem uurisid emotsioone pigem psühholoogiateadlased, siis tänapäeval tegelevad sellega ka keeleteadlased, kuna keele ja emotsioonide vahel on tihe seos. Keel ja emotsioonid mõjutavad teineteist.

2. ÜLEVAADE NETIKEELEST

Selles peatükis räägitakse lähemalt netikeele ajaloost ja seisust tänapäeval. Tuuakse välja netikeele ja suulise keele erinevused ja sarnasused ning netikeele ja kirjakeele erinevused ja sarnasused. Peatüki lõpus tuuakse välja netikeele suhe ortograafiareeglitega.

2.1. Netikeele ajalugu ja olukord tänapäeval

Kuigi internet laiatarbevahendina sündis juba 1990. aastatel (Baron 2008: 13), ei olnud see tavainimestele igapäevaseks kasutuseks mõeldud. Tänapäeval on internet aga üldlevinud, mis on teinud info avaldamise, vahetamise ja jälgimise lihtsaks. Internet on elektrooniline, globaalne ja interaktiivne meedium, mille kõik omadused avaldavad seal leiduvale keelele mõju. Enim mõjutab keelt elektroonilisus: netikasutaja suhtlusvalikuid piirab arvuti riistvara. Seda, missugust infot üleüldse saata saab, määravad klaviatuur (missugust infot saab üks kasutaja teisele saata), ekraani paigutus ja suurus (missugust saatja saadetud infot vastuvõtja näeb). (Crystal 2001: 24)

Kui arvutite roll suurenes eelmise sajandi lõpus ning arvutamise, andmete salvestamise ja dokumentide loomise kõrvale tekkis võimalus suhelda, nähti vajadust anda internetis kasutatavale keelele eraldi nimetus. Pakuti välja termineid nagu elektrooniline keel ja e-posti stiil, kuid püsima jäi David Crystali termin *netspeak*, mis tähistab internetipõhise keele lingvistilisi erijooni. 1980. aastatel sündis termin *computer-mediated communication* ehk CMC ('suhtlus arvuti vahendusel'), mis loodi, et tähistada netisuhtlust, sh meilid (nii ühele kui ka kogu listile saadetud) jututoad või spontaansed vestlused. Naomi Baron (2008: 11–12) pakkus mobiiltelefonide arenguga seotud täpsema termini – *electronically-mediated communication* ehk EMC ('suhtlus elektroonika vahendusel').

Netikeel koosneb sõnadest, lühenditest ja muust sellesarnasest, mida inimesed kasutavad üksteisega interneti vahendusel suheldes (Cambridge Dictionaries Online). Internetisuhtluse keelt defineeritakse kui interneti vahendusel toimuvat mis tahes suhtluses kasutatavat keelt. Internet on suhtluskanal, mis ise keelt muuta ei saa, vaid saab keelt muundada: internetti sisestatakse normaalne inimkeel ja sealt tuleb välja netikeel. Suhtluskeelega valivad suhtlejad vastavalt situatsioonile, mis kohandub vastavalt suhtluskeskkonna tehnilistele võimalustele ja piirangutele. (Oja 2010)

Alguses tõlgendati netikeelt kui omaette allkeelt, kuid 21. sajandil on hakanud levima arvamus, et netikeel koosneb omakorda erinevatest allkeeltest (Hennoste 2012a). Piirid erinevate internetisuhtluse tüüpide vahel on hägused, sest tänapäevased veebisaidid püüavad ära kasutada kõiki võimalusi, võimaldades lehe külastajatel näiteks uudiseid kommenteerida, mobiili abil veebi postitusi saata, kasutajaprofiile koostada ja teiste kasutajatega virtuaalne side luua ning ajaveebi kirjutada ja teemagruppe asutada. Anni Oja (2010) jaotab internetisuhtluse viieks üldiseks tüübiks:

- üldmeedia (internetti kandunud ajakirjandus, interaktiivsed kommenteerimisvõimalusega uudistesaidid jms);
- personaalmeedia ehk isiklik ajakirjandus (blogid ehk veebipäevikud, mobiili abil internetti postitavad lühiteated, avalikud foto- ja videokogud);
- otsesuhtlus, mis toimub sünkroonselt kahe või enama isiku vahel (MSN, Skype, Gtalk jt), virtuaalreaalsused ja mängumaailmad, jututoad ning e-post;
- grupisuhtlus, mis on valdavalt asünkroonne ja otsesuhtlusest anonüümsem polioloog (foorumid, teemaportaalid, postiloendid, veebipõhised õpikeskkonnad, ettevõttesisene suhtlus);
- veebipõhised suhtlusvõrgustikud nagu Facebook. (Oja 2010)

Netikeelt on suhteliselt vähe uuritud. Dieter Stein (2006: 229) usub, et põhjus on interneti kiirelt muutuv olemuses. See heidutab teadlasi, sest teadlaste seisukohad vananevad kiiremini kui ükskõik missuguse teise teaduse puhul.

Kuigi interneti üleüldist keelt määrata on väga keeruline, sest suure hulga internetis toimuva (meilide, vestluste keel jms) kohta ei saa ligipääsu puudumise tõttu teha üldistusi, usutakse, et inglise keel on 2006. aasta seisuga internetis domineeriv. (Stein 206: 230)

Kontrolli ja jälgimise vähesus on Steini (2006: 231–232) sõnul viinud keelelise väärikuse lõdvenemiseni, st lingvistiliste ja sotsiaalsete normide suhtes ollakse liberaalsed. Lisaks tagab võimetus kontrollida suhtluskaaslasi suurema vabaduse ja loomingulisuse – nii jääb rohkem ruumi mängulisele keelele, ent samas kehtestatakse uued piirangud. Asi pole normide puudumises, vaid uutes normides, mis arenevad internetikeskkonnas, erinedes tavapäraestest sotsiaalsetest piirangutest. Netikeel peegeldab ettekujutust virtuaalsest suhtlussituatsioonist, jagatud suhtluspaigast, kus tekivad uued normid mitmel tasandil.

Reili Argus (2014) arvab, et osa slängisõnu on internetist pärit. Näiteks „aiblääd sa nahka teed“ jms väljendid on pärit veebis levivatest videotest. Neid videoid vaatavad eelkõige noored, kes on osa veebis levivate videote popkultuurist. Videotes figureerivad tavalised inimesed, kes teevad kas midagi väga tavalist või väga totrat. Osa videote tegelaste tsitaadid levivad kiiresti ja jõuavad noorte slängi.

Keelekasutuse seisukohast on murekohaks piiride hägustumine: tavaelus teame, kus missugust keelt kasutada, aga internetis mitte. Internetis on palju teisiti, sest suulist suhtlust pannakse kirja – nii toimides hägustub kirjutamise-kõnelemise vaheline tähenduspiir, kus ei kirjutata enam reeglipõhist normeeritud keelt. Internetis kipuvad eri keelekujud segunema. Segunemisest olenemata tuleb siiski vahet teha, missugune keelekuju millisesse olukorda sobib. (Oja 2010)

2.2. Netikeele erijooned

Internetisuhtlust saab Naomi Baroni (2008: 14) sõnul jagada kahel viisil: sünkroonsus ning osaliste arv.

Sünkroonne suhtlus toimub reaalajas. See toimub näiteks jututubades, Facebooki privaatses vestluses, konverentskõnedes. Osalejad näevad üksteise teateid kohe pärast nende sisestamist ja reageerivad neile samuti vahetult. Sünkroonse suhtluse programmid on näiteks MSN, Skype. Asünkroonses suhtluses on vastupidi: suhtlejad võivad internetis olla eri aegadel, st mitte reaalajas. Teate nägemine ja sellele reageerimine toimub millal iganes – nii on näiteks e-posti ja foorumite puhul. Kuna sünkroonses vestluses on teate koostamisel vähe aega, kiirustatakse seal palju ega pöörata tähelepanu keelelisele korrektsusele. Kiirustamine ja tähelepanematus toovad kaasa lühendamisi, keele optimaalsust ning trükivigu. Asünkroonses suhtluses on aga teksti planeerimiseks, koostamiseks ja parandamiseks piisavalt aega, et eelmainitut vältida. Seetõttu sarnaneb asünkroonne suhtlus rohkem traditsioonilise kirjakeelega. (Oja 2010)

Teine suhtlusmõõde puudutab osaliste arvu. E-posti, telefonisõnumite ja jututubade puhul toimub suhtlus kahe inimese vahel. Samas meililistide ja veebipäevikute puhul, YouTube'i keskkonnas ning Facebooki seinapostitustes suhtleb üks inimene mitmega. (Baron 2008: 14) Paarisuhtlusprogrammid (nt Facebooki privaatsed sõnumid ja MSN-vestlused), on kujundatud kahe inimese vestluse jaoks. Seal on vestlus tüüpiliselt dialoogi kujul, st osaliste arv on kaks (Oja 2006: 263), kuigi programmid võimaldavad ka konverentskõnesid – polülooge.

Nii nagu kirja- ja suuline keel erinevad teineteisest, erinevad ka netikeele alltüübid üksteisest (Stein 2006). Internetisuhtluses mõjutavad kasutatavat keelt erisugused tegurid nagu tavaeluski: kes räägib kellega, mis teemal ja miks juttu räägitakse, mis on rääkimise tempo jne. Erinevusi põhjustavad sünkroonsus, anonüümsuse määr, netikasutaja tehnilised võimalused, avalikkuse-privatsuse suhe, suhtlejate rollid, nende sotsiaalne taust ja suhtlusvõimekus. (Oja 2010)

1990. aastate alguses arvati, et netikeel sarnaneb pigem kirjakeelega. Mida rohkem hakati netikeelt sama kümnendi lõpus uurima, seda enam hakkas uurijatele tunduma, et netikeel sisaldab ka palju suulise keele elemente. Sellest tulenevalt usub Naomi Baron, et netikeel ei ole kindlalt kas kirjakeel või suuline keel, vaid et selles on elemente nii

kirjakeelest kui ka suulisest. (Baron 2008: 48) Baron väidab oma uurimuse (2008) põhjal, mis põhines spontaanse kõne programmil AOL, et netikeel sarnaneb pigem suulise kõnekeelega kui kirjakeelega. (*Ibid*: 66)

Kuna netikeel on kombinatsioon nii kirjakeelest kui ka suulisest keelest, tuuakse järgnevalt välja, mis eristab netikeelt kõne- ja kirjakeelest.

2.2.1. Netikeele ja suulise keele võrdlus

Suuline keel ja netikeel on sarnaste omadustega:

- mõlema puhul domineerib aeg, eeldades või nõudes vastust otsekohe;
- netikeel on sarnaselt suulise keelega lühiaegne ja kaduva loomuga, st sõnumeid (näiteks e-kirju) saab kergesti kustutada või neilt võib kaduda tähelepanu, kui vestluseteksti keritakse alla (näiteks jututubade või rühmavestluste puhul);
- netikeele lausungeis ilmneb kiireloomulisus ja jõulisus, mis iseloomustavad silmast silma vestlust. (Flamand 2008)

Netikeelele omane spontaanne suhtlus sarnaneb suulise suhtlusega. Netikeel on unikaalne nähtus, st kõiki sellele omaseid nähtusi ei kasutata tingimata alati ja kõikjal, vaid nende kasutamine sõltub olukorrast. (Salla 2002: 131) Internetivestlustele on omane, et vestluspartnerid kohandavad oma mõtteid üksteise suhtlusstiiliga: kuigi kasutatakse näiteks erinevaid lühendatud või slängisõnu, jagavad nad sarnast keelelist iseloomu. (Crystal 2001: 147)

Erinevad lühenemisviisid näitavad, et netikeel püüdleb mugavuse ja optimaalsuse poole. Optimaalsus väljendub netikeeles mitmel moel: lühendatakse levinud sõnu, ei kasutata suurtähti ega kirjavahemärke (osa)lausepiiril. Kui trükkimisel tekib vigu, ei parandata neid tavaliselt, kui need just arusaamist ei sega. (Hennoste 2012b)

Netikeeles leidub suulisele keelele omaseid nähtusi: kõne katkestused, funktsionaalsed häämitsused, pragmaatilised partiklid, sõnade kokkusulamine, suulise keelekasutuse

lühendvormid (Salla 2002: 133). Suulise keele jooni esinebki netikeeles rohkem kui kirjakeelseid. Kristel Uibu (2010b) toob lisaks välja, et netikeeles esineb ka mittekeelelisi täiteaineid (*tjah, ehk, ahjaa*), lühenenud sõnu (*šampus*), lauselõpulisi küsipartikleid (*vä*), võõrkeelseid ja omakeelseid lühendeid (*sry, omg, kle*). Lühenditest on samuti levinud *nud*-lõpuliste tegusõnade lõputunnuse lühenemine *nd*-lõpuliseks (*kadund, teind*) ning küsi- ja asesõnade liitumine (*novot, nojah*), mis kõik iseloomustavad suulist kõnekeelt.

Netikeeles esineb kõige rohkem eespool mainitud partikleid. Partiklid on omased suulisele keelele. Netikeeles kasutatakse järgmisi partikleid:

- a) dialoogipartiklid, mis osutavad vastuvõtmist, kuuldelolekut, nt *aa, asoo, jaja, jep, nunuh, ok*;
- b) afektiivsed partiklid, mis näitavad keelekasutaja reaktsiooni, väljendavad tundeid ja meeleolu, nt *irw, krt, oih, wau*;
- c) aktiivsed suhtluspartikleid, mis toimivad tähelepanupüüdjatena, nt *tre, tsau, kle*. Kuigi aktiivsed partiklid on üksiesinevad, kasutatakse neid enamasti koos üttega, nt *kle + kõnetatava nimi*, ja tihti pikema lausungi sees;
- d) piiripartiklid, mis asuvad lausungipiiril, osutades, kuidas nendega algav üksus on seotud käsilolevaga. Piiripartikkel on näiteks küsipartikkel, mida netikeeles väljendatakse lühendvormidena *we, ve*;
- e) toimetamispartiklid, nt kolme punkti mõttekombinatsioon, mida kasutatakse jututubades takerduse või mõttepöörde edasiandmiseks. (Kaalep *et al* 2011: 115)

Netikeelele on omased ka täheasendused ja sihilikud kirjpildimuutused korduste näol. Tihti peale trükitakse ühe tähe või tähtede asemel teistsuguseid tähti (nt *ü* asemel *y*) või numbreid (nt *õ* asemel *6*). Levinud on näiteks *hv*-kombinatsiooni asendamine *ff*-ga sõnades *raffas* või *vaffa*, aga ka *ts*-i asendamine *c*-ga sõnades *viici* ja *täica* või *h* ärajätt sõna algusest (*ullem, ommik*). (*Ibid*: 116)

Lisaks sellele, et netikeeles lühendatakse sõnu, on seal ka lühemad kõnevoorud. Spontaanse kõne võrgustikes tükeldatakse kõnevooru väiksemateks fragmentideks.

Tavaline on teha laused kõrvallausete kaupa tükkideks (ingl *chunking*). Selline kalduvus poolitada lauseid on omane pigem suulisele kõnele, mistõttu võiks netikeelt samuti pigem pidada kõnekeelega sarnaseks. (Baron 2008: 48–49)

Netikeel on emotsionaalsem ja vulgaarsem kui suuline keel. Veebikeskkonnas on intrigeerival teemal suheldes kerge kaotada enesekontroll. Ühes Ameerika Ühendriikide koolis korraldatud uurimuses selgus, et presidendivalimisteteemalise loengu foorumis suhtlemine tekitas õpilastes nende endi sõnul tugevaid emotsioone, nii et neil oli end raske vaos hoida. Üks vastanutest selgitas, et kuna teema oli väga intrigeeriv, oli tal raske foorumis mitte vanduda, aga kuna tegu oli kooliprojektiga, suutis ta end ohjata. (Laflen, Fiorenza 2012: 199) Võib järeldada, et samasugust nähtust – muutuda vulgaarseks – tuleb ette ka muudes veebikeskkondades, sh spontaanse kõne võrgustikes, kus enesekontrolli järele nii suurt vajadust ei ole, sest vestluse sisu näeb vaid dialoogi teine pool.

Suuremat julgust ja vulgaarsete väljendite kasutamist kinnitab ka Tiit Hennoste. Ta leiab, et anonüümsetes, argistes ja privaatesetes suhtluskeskkondades on vähese sotsiaalse kontrolli tõttu neti- ja suulisele keelele omaseid jooni rohkem. Avatud netikeskkonnas mitteanonüümselt kirjutades järgib inimene rohkem kirjakeele norminguid. Samas ilmneb just avatud keskkondades registripiirihäire, sest netikasutajad ei mõista, et olles privaates ruumis, kirjutavad nad siiski avalikku ruumi – see kajastub ka vulgaarsemas sõnavaras. (Hennoste 2013)

2.2.2. Netikeele ja kirjakeele võrdlus

Netikeeles esinevad ka kirjaliku vormiga kaasnevad võimalused: näiteks teateid saadetakse osade haaval, kasutatakse kirjalühendeid ning numbreid. (Salla 2002: 133) Kirjakeelsetest erijoontest kerkivad netikeeles esile ingliskeelsed sõnad ja anglitsismid (*nonsenss, love, after party, casting*), üldsõnad (*värk, asi*), argisõnad (*ennem, vahest, jama*), a kui grammatiline abisõna (näiteks *a kes?*) ja argituletised, millest enim esineb *kas-lõpulisi tuletisi (multikas)*. (Uibu 2010b) Netikeeles kasutatakse võõrkeelseid

sõnavorme ja toorlaene üpris tihti. Eriti levinud on inglise keelest laenamine. Inglisekeelne võib olla terve lausung, kuid enam tuleb ette sõnavorme või fraase toorlaenudena ning tsitaatsõnade või tsitaatfraasidena eestikeelses lauses. Esineb ka lausungeid, kus pool on eesti ja pool inglise keeles. (Kaalep *et al* 2011: 118)

Juba netikeele varases uurimisstaadiumis keskenduti suulise keelega võrreldes tavatute graafiliste elementide olemasolule. Neil elementidel on kaks külge: ühelt poolt annavad need edasi mängulisust ja loomingulisust, teiselt poolt asendavad mitteverbaalset kõnet. Nende elementide seas on ideogrammid, mida nimetatakse emotikonideks, mis väljendavad emotsiooni näoilmete abil. (Stein 2006: 232)

Üks netikeeles esinev erijoon, mis eristab seda nii suulisest kui ka kirjakeelest, on emotikon. Sõna „emotikon“ koosneb sõnadest „emotsioon“ ja „ikoon“, viidates näoilmete graafilisele kujutusele, mida kasutatakse ka netisuhtluses. Emotikone tehakse kas sümbolite abil (sulud, koolonid, sidekriipsud jms) või graafiliste sümbolite – piktogrammide – abil. Emotikone kasutas esmakordselt Carnegie Melloni ülikooli teadlane Scott E. Fahlman 1982. aastal eesmärgiga muuta netikeelt kompaktsemaks. Sellest ajast alates on välja kujunenud hulgaliselt uute tähendustega emotikonide. Olenemata muutustest, peetakse emotikonide kasutamist siiski teismelistele omaseks. Lingvistikas peetakse emotikone eelkõige emotsioonimarkeriteks. (Skovholt *et al* 2014) Emotikonide eesmärk on eelkõige väljendada emotsioone, aga nendega on võimalik asendada nii hüüundeid kui ka üneeme (st pausi täitvaid häälightsusi, nt *aa* või *ee*). (Salla 2002: 138).

Kui suulises suhtluses kasutavad inimesed mitteverbaalseid vahendeid, rõhutamaks või pehmemdamaks öeldut, siis internetis on selleks emotikonid. Tuntumad emotikonid on naeratus :) ning kurbust väljendav :(, aga loomingulised internetikasutajad moodustavad keerukamaidki pilte, muutmaks vestlust lõbusamaks (Oja 2006: 260):

\$_\$	'mõtlen rahast';
t(-_-t)	'lähen kohe närvi';
@>--;--	'roos';

Lisaks emotikonidele luuakse ka graafilisi sümbolpilte (Oja 2006: 261), kuigi need on tunduvalt vähem levinud. Ilmselt on põhjus nende keerulises olemuses: lihtsam on klaviatuuril trükkida sisse emotikoni kui sümbolpilti. Graafilise sümbolpildi tulemus on märksa kunstilisem kui emotikonil, sest tegu on suurema pildiga. Tegelikult ei ole see üksnes netisuhtlusele omane, vaid tegu on ka ASCII-kunstivormiga (The History ...).



Pilt: <http://www.cwd.co.uk/asciimoo/view/1>.

Joseph B. Waltheri ja Kyle P. D'Addario (2001: 342–343) uurimuses selgus, et verbaalseid sõnumeid kasutatakse tegelikult tunduvalt rohkem kui emotikone, sest tuntakse, et emotikonid jäävad liialt pinnapealseks, samas teksti kujul väljendatud emotsioone peetakse kaasahaaravaks, tähendusrikkaks. Tänapäeval on emotikonide otstarve liikunud emotsioonide väljendamiselt mujale, eelkõige täidab see konventsionaalset rolli lausungi või lause lõpumärgina.

Tegelikult on verbaalse ja emotikoniderohke suhtluse vahel sümbioos ning need lähtuvad samast põhimehhanismist. Waltheri ja D'Addario uurimuse (2001: 338–342) põhjal võib väita, et emotikonide olemasolu annab lausungile tihtipeale suurema emotsionaalsuse, võimendades tekkinud emotsiooni. Näiteks kui lisada positiivse sisuga lausele positiivne emotikon, tundub see märksa positiivsem kui selline, kuhu pole emotikoni lisatud. Sama kehtib ka negatiivse sisuga lausete kohta. Kõige sarkastilisema emotsiooniga lause oli uurimuse järgi see, kuhu lisati silma pilgutav emotikon.

Mõnes kasutuskontekstis võib olla kirjavahemärgistusel (nt punktide real, hüüu- ja küsimärkidel) ja ellipsil tähenduslikum roll kui emotikonidel (Walther, D'Addario 2001: 342–343). Selline eriline märgistusviis on suulisel suhtlusel kasutatavate žestide ja prosoodiliste vahenditega võrreldes lihtsama ja selgema tähendusega. Näiteks naeratav emotikon näib algeline võrreldes reaalse elu naeratuste eri variantidega. (Vandergriff 2013: 10)

Kõnekeelest erinevate, kirjakeelega sarnaste elementide sekka kuuluvad ka lühendid (inglisekeelne lühend *rofl*, mida kasutatakse ka eesti netisuhtluses, tähendab 'naeran põrandal, kõht kõveras') ja onomatopoeetilised väljendid või heli väljendavad sõnad (näiteks *ahhhhhhhhhhhhh*). (Stein 2006: 232) Emotsionaalse sisu rõhutamiseks kasutatakse sihilikke silbikordusi, millega imiteeritakse näiteks naermist – *hahahahaha* või *ehhhh* (Kaalep *et al* 2011: 116). Elementide nimekirja kuulub ka võõrkeelsete sõnade foneetiline transkribeerimine (Stein 2006: 232). Netikeele sõnad on väga spetsiifilised, nii et netikeel võib osutada arusaamatuks neile, kes ei puutu internetiga tihti kokku. Mõned sõnad, nagu *file* 'fail', on internetikülastajatele lihtsasti mõistetavad tänu tihedale kasutusele. Samas vajab osa harva esinevaid termineid põhjalikke IT-teadmisi (Flamand 2008), näiteks termin *hüperlink* (ingl *hyperlink*).

Netikeeles on loobutud paljudest elementidest, mis pole teksti tähenduse mõistmise seisukohalt olulised, mh õigekeelsusest. Trükitud kujul esitatakse üksnes mõtte tuum lühendatult. Seega netikeel on lakooniline, lausefragmentidest koosnev tekstitüüp. (Salla 2002: 143)

2.2.3. Netikeele suhe ortograafiaga

Netikeelele on iseloomulikud normeeritud kirjakeele seisukohalt ebasobiv keel koos kõnekeelsuste, murdevormide, slängi, lühenenud sõnade ja sõnakatkete ning kirjakeele normile mittevastavate sõnavormidega. Nimetatud normikeelest kõrvalekallete hulka kuuluvad uue meedia uudissõnad, nagu *loogish*, *friik* ja *privama*. Samuti on tavaline, kui lisatakse *gi*- või *ki*-liide sõnale valesti. Tihti peale kirjutatakse kokku neid sõnu ja

fraase (*minuteada, eksole*), mida normi järgi kokku kirjutada ei tohiks. Netikeeles leidub probleemseid verbe, mida ei osata õigesti kasutada. Sellised verbid on *kusema, naasma, töötama, oskama, hakkama, tõmbama* ja *võtma* – neid kas pööratakse valesti või lühendatakse *nud/tud*-lõputunnust. (Soodla 2010: 62)

Lisaks teadlikult kirjutatud vigastele sõnadele tuleb ette ka juhuslikke trükivigu, mis on iseloomulikud spontaansele suhtluskeskkonnale: oluline on ju kiiresti vastata. Trükivigu ei saa pidada süstemaatiliseks normeeritud kirjakeele rikkumisteks. (Kaalep *et al* 2011: 119) Netikeeles ilmneb ka suulise teksti elemente: sellele omaselt antakse hinnang ja parandatakse teksti alles pärast teate edastamist. Parandatakse üksnes neid kirjavigu, mis takistavad tekstist arusaamist (Hennoste 2012b). Juhul kui üks suhtlejatest märkab enne oma teksti saatmist teadet, mis muudab tema teksti mõttetuks, ei edasta ta seda või parandab vea hiljem. (Salla 2002: 147) Tavaliselt parandatakse trükivigu tagantjärele tärniga: postitatakse vea avastamisel vigase sõna (nt *snõa*) asemel selle korrektne vorm (*sõna**). Järelikult lähtutakse netisuhtluses mugavusprintsipiist – tehakse nii vähe kui võimalik ja nii palju kui vajalik, et end arusaadavaks teha.

Ortograafiat tuleb netikeeles võtta kui väljendusriikast vahendit: näiteks sõnade läbivalt suurte tähtedega kirjutamise abil püütakse kirjutatut rõhutada. Ka kirjavahemärke ja õigekirjast kõrvalekaldeid kasutatakse loominguilisel viisil. (Stein 2006: 232) Netikeelele ongi omane vaba suhtumine ortograafiasse. Siiski on vale arvata, et internetis suheldes ei järgita üldse õigekirjareegleid. Maili Kanguri uurimuse (2007) tulemustest selgus, et küsitlusele vastanutest pea kõik kasutasid nii suurtähti kui ka kirjavahemärke. Põhjuseks toodi enese vestluspartnerile paremini arusaadavaks tegemine. See aga ei tähenda, et kõik grammatikareegleid järgiksid: spontaanse kõne suhtlusprogrammides suhtlemisel jääb grammatikareeglite järgimine valikuliseks. Korrektselt kirjutatakse enamasti siis, kui suurtähe või kirjavahemärgi ärajätt muudaks tähendust. (Kangur 2007) Kuigi on teatud hulk internetikasutajaid, kes järgivad kirjakeelenormi, on suurema osa internetikasutajate keelekasutus siiski vaba (Oja 2006: 260).

2.3. Kokkuvõte netikeelest

Alates 1990. aastatest, kui internet sai massitarbevahendiks, on levinud ka internetis suhtlemisel kasutatav keel – netikeel. Netikeel sarnaneb nii suulise keele kui ka kirjakeelega, kuid sellel on ka eripäraseid jooni, mis eristavad seda nii ühest kui ka teisest, näiteks emotikonid. Netikeelt iseloomustab ortograafiareeglite tahtlik eiramine, et sõnumit paremini esile tuua või end selgemini väljendada, ning tahtmatu eiramine, mille puhul võib rääkida trüki- ja lohakusvigadest, mis kaasnevad sünkroonses suhtlusest tingitud kiirusega.

3. MATERJAL JA MEETOD

Selles peatükis tuleb juttu bakalaureusetöös uuritud materjalist ning uurimismeetodist. See peatükk koosneb kahest alapeatükist. Esimeses alapeatükis seletatakse, missugusest uurimismeetodist lähtuti. Teises alapeatükis kirjeldatakse uurimisvalimit.

3.1. Uurimismaterjal

Selles bakalaureusetöös võetakse uurimise aluseks eesti netikeeles spontaanse kõne reaalsed tekstid, st töö autor analüüsis nii MSN Messengeri kui ka Facebooki vestlusi. MSN-suhtluse tekstid pärinevad Tartu Ülikooli suulise ja arvutisuhtluse labori netidialoogide korpusest ning neid aitas hankida juhendaja Tiit Hennoste. Facebooki privaatsed vestlused kogus bakalaureusetöö autor enda Facebooki kasutajakontolt.

Bakalaureusetöö uurimuseks koguti kokku 724 saadetist spontaanse kõne vestlustest, mis pärinesid MSN Messengeri vestlustest ja Facebooki privaatsetest vestlustest. Vestlusi koguti kokku üheksa: neli MSN Messengeri vestlust ja viis Facebooki vestlust. Kõikidest kõnevoorudest kokku moodustasid MSN-i vestlused 68,8% (498 saadetist) ning Facebooki vestlused 31,2% (225 saadetist).

Vestlustekstidest tuvastati emotsioone 263 saadetises: 195 põhiemotsiooni ning 68 muu emotsiooniga laetud saadetist, mida ei saa põhiemotsioonidele taandada. Neutraalseid saadetisi oli 459.

3.2. Uurimismeetod

Bakalaureusetöös rakendatakse pragmaatilist kasutusekeskset mikroanalüüsi. Seda meetodit rakendatakse spontaanse kõne suhtlusprogrammide vestlustekstidel.

Kogutud netivestluste tekstidest tuvastati kõigepealt põhiemotsioonid. Emotsioonide valikul lähtuti Paul Ekmani põhiemotsioonide käsitlusest. Selle käsitluse järgi on põhiemotsioone kokku kuus: rõõm, kurbus, viha, hirm, üllatus ja vastikus (Ekman 1992a). Neist neli on negatiivsed – kurbus, viha, vastikus, hirm. Tekstidest tuvastati ka muud emotsioonid, mida ei saanud põhiemotsioonideks liigitada, kuid neil ei peatunud pikemalt.

Emotsioonid tuvastatud, analüüsis autor, kuidas avalduvad spontaanse kõne vestlustekstides põhiemotsioonid või muud emotsioonid. Nimelt märgiti saadetises ära emotsiooni kandev osa. Autor uuris, mil viisil kõige rohkem emotsioone väljendatakse ning tegi iga emotsiooni kohta eraldi kolmeosalise ülevaate: emotsiooni näide iga rühma kohta, selles näites esitatud emotsioonide väljendusviisi analüüs ning suhe ortograafiareeglitega.

Uurimistulemusi võrreldi eesti normeeritud kirjakeelega. Eesti kirjakeele normi alus alates 1. jaanuarist 2014 on „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013“. „Eesti keele käsiraamatu“ (EKK) abil uuriti ortograafiareeglite täitmist eesti netikeeles.

4. ANALÜÜS

Selles peatükis esitatakse ülevaade uurimistulemustest ning analüüsitakse, kuidas väljendati põhi- ning muid emotsioone. Põhiemotsioonide väljendamise osas analüüsitakse kuue põhiemotsiooni esinemist: tuuakse välja, missuguseid väljendusviise kasutati, tuuakse näide ja analüüsitakse seda. Iga põhiemotsiooni alapeatüki lõpus esitatakse seos ortograafiaga.

4.1. Ülevaade tulemustest

Uurimuse aluseks võetud 724 saadetisest 461 olid neutraalsed – see moodustab ligi 64% kõikidest vestlustekstidest. Neutraalsete saadetiste hulk tulenes vestlustüübist. Vestlustekste analüüsidest ilmnis kaht tüüpi vestluseid. Kahe tüübi suurim erinevus seisneb emotsioonide väljendamise hulgas.

Esimene tüüp on emotsionaalselt peetud vestlus, kus emotsioonid vahetuvad kiiresti. Selle tüübi vestlustest selgus, et inimesed on võimelised ühe vestluse vältel väljendama erinevaid, sh vastanduvaid emotsioone: lühikese aja tagant postitatud sõnumites või isegi samas saadetises väljendatakse lohutamatu kurbust või masendust, samas kui selle järel ilmnevad eneseiroonia või huumor. Näites a on näha, kuidas postituse esimeses pooles on meeleolu negatiivne, aga teises muutub sisu absurdseks. Saatja teeb iseenda kulul nalja.

(a)

12:24:27 Juula *Keskpäev möödas, vastust pole, seega selle asjaga on kaputt. Teaks ma siis, miks, aga nohhh, mis teha, mehed on kõik sellised. Kahe kuu pärast vb teen mõnega veel tegemist ka, aga ei usu, ma asun nüüd tsõlibaati ja hakkam tulevikus nunnaks ja*

hakkan kasse pidama ja kuduma jne.

Teist sorti vestlustüüp on peetud infovahetuse eesmärgil. Emotsioonid jäävad tagaplaanile. Teise tüübi vestluste teemades tuvastati vähem emotsioone. Näites b on näha, kuidas infovahetus ei kutsu esile nii emotsionaalset kõnet kui esimese tüübi puhul.

(b)

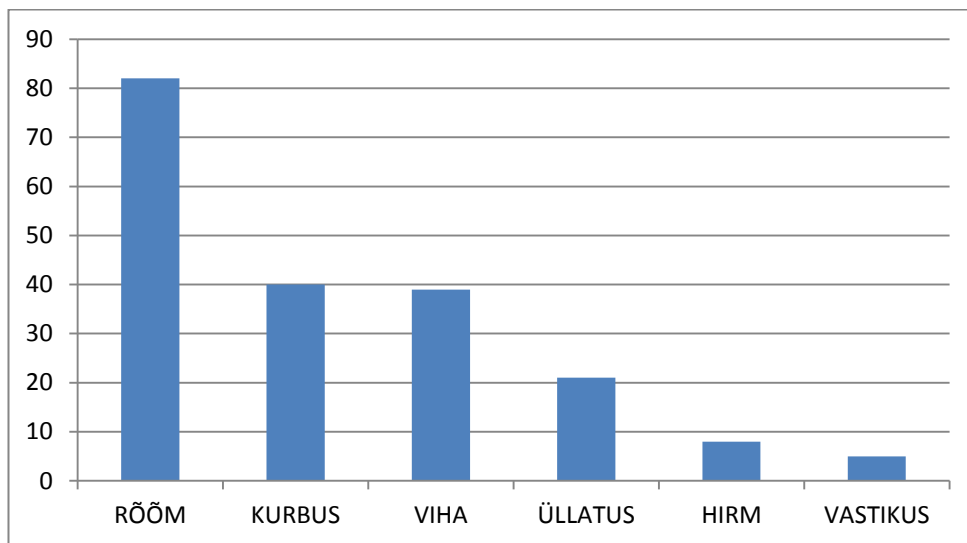
22:28:42 *Maria kas sa vaatad tähemärke koos tühikutega või ilma?*

22:29:04 *Karla ma saatsin talle kirja et kas kas tühikutega või ilma ja ta ütles et tühikutega, ja ma vaatangi tühikutega*

Osa muudest emotsioonidest saab taandada põhiemotsioonidele: näiteks põhiemotsiooni „kurbus“ alammõiste on *kaastunne*, sest selle väljendamisega kaasneb kurb emotsioon. Emotsioonide taandamine põhiemotsioonidele toimus sarnasuse põhjal: näiteks *kibestumus* on üks põhiemotsiooni „kurbus“ tahkudest ja *pahameel* kuulub kokku põhiemotsiooniga „viha“, sest on selle nõrgem variant.

Samas oli ka neid emotsioone, mida ei saanud põhiemotsioonidele taandada. Need emotsioonid, mida selgelt ja rohkem kui ühes lausungis väljendati, on *kahtlus/segadus*, *tüdimus*, *rahustus/innustus*, *eneseiroonia*, *kadedus* ning *uhkustamine*. Nende puhul oli võimalik määrata, kas tegu on positiivsete või negatiivsete emotsioonidega. Muid emotsioone väljendati kokku 68 saadetises. Kõige rohkem väljendati emotsiooni „kahtlus/segadus“ – 45 saadetises. Teisel kohal oli emotsioon „kadedus“, mida tuli ette 7 saadetises. Järgnesid emotsioon „rahustus/innustus“ (6) ning uhkustav emotsioon (5). Kahes saadetises tuli ette ka eneseirooniat.

Kui palju erinevaid põhiemotsioone analüüsitud andmete järgi eesti netikeeles väljendatakse, on näha joonisel 1.



Joonis 1. **Kuue põhiemotsiooni saadetistes esinemise arv eesti netikeeles**

Kõikides vestlustekstides (724 saadetist) väljendati põhiemotsioone 195 saadetises. Uurimuses selgus, et eesti keeles väljendatakse kõige rohkem positiivset põhiemotsiooni „rõõm“, mida tuli ette 82 saadetises. Teisel kohal oli „kurbus“, mida esines 40 saadetises. Kolmandal kohal oli põhiemotsioon „viha“ (39 saadetises), neljandal kohal „üllatus“ (21 saadetises). Viiendal kohal oli „hirm“ (8 saadetises) ja kõige vähem esines põhiemotsiooni „vastikus“ (5 saadetises).

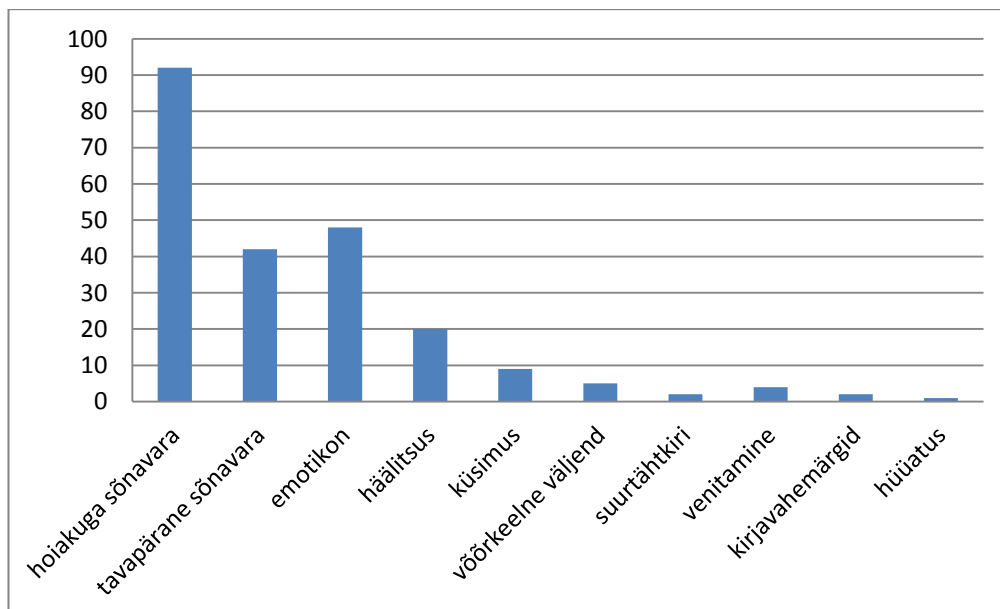
Inglise netikeeles väljendatakse sarnaselt eesti netikeelega kõige rohkem positiivset emotsiooni, mille väljendamiseks kasutatakse emotikoni (S. Bhattacharyya, P. Bhattacharyya 2011: 5), näiteks :) või :D.

Eesti netikeeles väljendatakse emotsioone verbaalselt ja graafiliselt. Verbaalne emotsioonide väljendamine sisaldab vulgaarsusi (nt *kurat* või *tra*), hüüatusi (*jeerum*), häälitusi (*jee*, *oo*, *mhhh*, *haha*, *icc*), hoiakut väljendavat sõnavara (verbe *armastama*, *naerma*, omadussõnu *hea* ja *super*) ning hoiakuta ehk igapäevast sõnavara. Graafiline väljendusviis kätkeb endas emotikone, kirjavahemärke ja suurtähtkirja.

Kui võrrelda kuut põhiemotsioone, siis emotikonid ei olnud levinuim väljendusviis eesti netikeeles. Eesti netikeeles väljendati emotsioone kõige rohkem verbaalselt – nii

hoiakuga kui ka tavapärase sõnavara abil. Viise, kuidas eesti netikeeles põhiemotsioone väljendati, on kümme (vt joonis 2):

1. hoiakuga sõnavara:
 - a) negatiivse hoiakuga sõnavara (nt vulgaarsused),
 - b) skeptilise hoiakuga sõnavara (nt *päriselt w+*),
 - c) positiivse hoiakuga sõnavara (nt *hea, tore* või *armastama, naerma*),
2. tavapärase hoiakuta sõnavara, mille tähenduse määrab kontekst (nt nõustumised),
3. emotikonid (nt *:*), *:(* või *:D*),
4. hüüatused (nt *jeerum*),
5. hääliksused (nt *haha*), mis on esitatud kirjalikult,
6. kirjavahemärgid (nt *???*),
7. võõrkeelsed või võõrapärased väljendid (nt *hi5*),
8. suurtähtkiri (nt *NAINE JAA*),
9. häälikute venitamine (nt *kadriiii*),
10. küsimused.



Joonis 2. Põhiemotsioonide väljendamisviiside saadetistes esinemise arv analüüsitud vestlustekstides

Joonisel 2 on näha, et eesti netikeeles väljendatakse emotsioone verbaalselt: nii eripärase hoiakuga (92 saadetises) kui ka tavapärase (42 saadetises) sõnavara abil. Kui hoiakuga ja hoiakuta sõnavara kui väljendusvahendeid koos arvestada, väljendatakse emotsioone verbaalselt 134 saadetises. Emotikone väljendati kokku 48 saadetises, kõige rohkem kasutati seda moodust rõõmu väljendamiseks. Häälitsuse abil väljendati emotsiooni 20 saadetises. Küsimuse esitamisega väljendati emotsiooni 9 saadetises ning võõrkeelse või võõrapärase väljendiga 5 saadetises. Venitamise abil väljendati emotsiooni 4 saadetises. Kirjavahemärke, suurtähtkirja kasutati emotsiooni väljendamiseks 2 saadetises ning hüüatust 1 saadetises. Hüüatust kasutati ainult põhiemotsiooni „üllatus“ väljendamiseks.

Vestlustekstidest ilmnes, et enamasti kasutati mitut väljendusvahendit ühes saadetises. Paljudes saadetistes oli kombineeritud väljendamisviise, näiteks häälitsus ja emotikon esinesid rõõmu väljendades koos. Seetõttu ei klapi alati emotsioonide väljendumissageduse arv eri viisidel emotsioone väljendanud saadetiste arvuga. Emotsiooni väljendamisel kasutati emotikone koos tavapärase sõnavaraga, et teha emotsioon läbipaistvamaks – seega saadetise emotsioon avaldub mõlema väljendusvahendi kaudu.

4.2. Põhiemotsioonide väljendamine

Alapeatükkides antakse ülevaade iga põhiemotsiooni väljendusviisidest, tuuakse selgitavaid näiteid ja analüüsitakse väljendusviisi. Iga alapeatüki lõpus tuuakse välja ka suhe ortograafiareeglitega. Teises alapeatükis peatutakse põgusalt ka muude emotsioonide väljendamisel. Viimases alapeatükis võetakse tulemused kokku.

4.2.1. Rõõm

Põhiemotsiooni „rõõm“ väljendati kokku 82 saadetises. Rõõmu väljendati kokku seitsmel eri viisil: emotikonid (41 saadetises), positiivse hoiakuga sõnavara (27 saadetises), häälitsused (16 saadetises), tavapärase sõnavara (11 saadetises), häälikute

venitamine (4 saadetises), võõrapärane väljendusviis (2 saadetises), suurtähtkiri (1 saadetises).

Rõõmsat emotsiooni väljendati kõige rohkem emotikoni abil. Kasutati kolme erinevat emotikoni: *:D*, *:)* ja *;*, kõige rohkem *:D*. Näites (1) on näha, kui iseloomulik on rõõmu väljendamisele emotikon *:D*. Näide (1) on pärit MSN-ist. Juula ja MIIA vestlevad segastest suhetest ja koolitöödest.

(1)

14:01:16 MIIA / õpin. marks vastas:*D:D:D:D:D:D:D:D:D:D:D*

14:01:45 MIIA / õpin. saad aru, pole enam üldse teemasse vastus:*D*

14:02:14 MIIA / õpin. MIIA: aga kuhu sa kolisid?

Näites 1 on näha, kuidas saadetises *marks vastas:D:D:D:D:D:D:D:D:D:D:D* väljendab MIIA seda, kui naljakat asja oli Marks talle just öelnud. Emotikonide rohkus näitab, et nali ajas tüdruku naerma. Järgmises saadetises *saad aru, pole enam üldse teemasse vastus:D* seletab sõbranna Juulale, miks oli Marksi öeldu tema meelest naljakas. Emotikon *:D* näitab, et teema on endiselt naljakas. Kolmandas saadetises saab Juula teada, mida naljakat oli Marks MIIAle öelnud, kui MIIA kopeerib Marksi saadetise.

Teine moodus rõõmu väljendada olid häälsused. Korduvalt tuli vestlustes ette häälsuse *jee* eri kujusid. Näites 2 räägivad poiss ja tüdruk äsja Facebooki üleslaetud pildist.

(2)

21:20 M *haha, ei*
mul on liiga palju hatereid
hea, kui 10 kokku saan

21:21 José *vist on 10 koos nüüd juba*

21:21 M *jeeeeeee, ok, aitab ka*

Näites 2 vesteldakse sellest, kui paljudele Facebooki kasutajatele üks pilt meeldib. José arvab, et pilt meeldib paljudele ja kindlasti leiab see suuremat poolehoidu, aga M-i rahuldab juba olemasolev meeldimiste (ingl *like*) arv. Hüüundi näide avaldub viimases saadetises *jeeeeeee, ok, aitab ka*, kus hüüund *jeeeeeee* väljendab rõõmu.

Rõõmu ja huumorit toodi esile ka teiste hääliksustega, mis imiteerivad päriselus väljendatuid, näiteks naer (*haha*) või itsitamine (*icciccc*). Näites 3 vestlevad omavahel Karla ja Tarmo, kes räägivad MSNis Karla kolimisplaanist.

(3)

21:44:52 Karla *no mul siin kolimisasi ka edeneb, üks siin pakub autoga varianti lausa, no uskumatu, kui abistavad kõik ikka on:D*

21:50:04 Tarmo *no sis võiks moodustada sellise keti, kus antakse asju edasi :D*

21:50:36 Karla **Haahaa7**

21:50:42 Karla *Iseenesest hea idee ju*

Näites 3 on mitmes saadetises rõõmu väljendatud, ent hääliksust väljendab ainult üks. Kui esialgu Karla on üllatunud inimeste abivalmidusest, siis sellele järgneb Tarmo nali – *no sis võiks moodustada sellise keti, kus antakse asju edasi :D*. Tarmo saadeti paneb Karla naerma ja naer väljendub naeru imiteeriva hääliksusena – **Haahaa7**.

Analüüsisides teisi vestlusi, ilmnes, et naeru väljendatakse netikeeles ka näites 3 toodule ligilähedaste variantidega: *haha* või *hahahah*. Naeru imiteeritakse, juhul kui tekst ajab päriseluski naerma. Kui tekst on vähem naljakas, väljendatakse seda itsitusega *icciccc*. Naeru ja itsitamist esines tekstides kokku kuuel korral.

Veel üks hääliksus, mis tõusis analüüsis esile, on imetlust väljendav *ooo*, mida esines vestlustekstides ühel korral. Näites 4 räägivad Mammu ja M üürikorteritest.

(4)

10.03.2014 22:07 M *ma surfan põhjalikumalt nüüd*

10.03.2014 22:59 M *http://www.soov.ee/... ja see http://www.kv.ee/...*
 10.03.2014 23:03 Mammu *ooo, see ravila oma on küll ilus. mul kohe õe juures ja koolis ka lähedal käia, aga muudest asjadest üsna kaugel.*

Näites 4 lubab M üürikorterite otsimisse süveneda ja kui ta leiab kaks sobivat pakkumist, siis jagab neid Mammuga. Mammu vastab: *ooo, see ravila oma on küll ilus. mul kohe õe juures ja koolis ka lähedal käia, aga muudest asjadest üsna kaugel.* Hääliitsusega *ooo* väljendab Mammu imetlust ja positiivset hoiakut Ravila tänava korteri suhtes, sest korter asub koolile ja õe kodule lähedal.

Kolmas viis rõõmuemotsiooni väljendamiseks oli eripärane sõnavara. Eripärane sõnavara jagunes kaheks: ühel juhul sisaldas sõna positiivset hoiakut, nt verb *naerma* või omadussõnad *hea* ja *super*, aga teisel juhul oli tegu sõnadega, millel kontekstiväliselt ei oleks tingimata positiivset emotsiooni, nt *vaid* või *üsna*.

Näites 5 näites vestlevad Juula ja MIIA, kes otsivad lahendust ebaõnnestunud suhetest tingitud südamevalule.

(5)

12:45:49 MIIA *siis peaks minema kõrbe.. selles mõttes, et kui sealt kõndima hakata, siis mingi hetk kärvab lihtsalt ära*

12:47:00 Juula *esimene korda kui ma täna **naersin**. aga jaaa, **hea** idee, sul **vaimuvalgus** peal jälle ja arktika oleks ka **hea**, tead et kui küündima hakkad siis külmud sitajunniks kätte ära ja siis mingid elukad järavad su jäänuseid või kannibalid*

Näites 5 on mõlemat tüüpi sõnavara. Olemuselt positiivsed sõnad avalduvad Juula saadetises: *esimene kord kui ma täna **naersin**. aga jaa, **hea** idee ning ja arktika oleks ka **hea**.* Verb *naerma* näitab seda, et Juula ka päriselt naeris MIIA nalja peale. Sõna *hea* abil kiidab Juula oma vestluspartnerit ja tema naljakat ideed (*aga jaa, **hea** idee*) ning

lisab oma mõtte (ja *arktika oleks ka hea*). Teist tüüpi ehk kaudselt rõõmu väljendav on selles näites sõna *vaimuvalgus*, mille otsene tähendus ei kannu rõõmsat emotsiooni. Teisest tüübist parema ülevaate saab näitest 6 ja näitest 9. Näites 6 vestlevad omavahel Karla ja Maria.

(6)

22:31:58 Karla *tead mul **vaid** leksam veel, semiootika, ja nohh see eksamiessee ka, sest ma **sain ikka usndiloost läbi***

22:32:53 Maria **Vedas**

Näites 6 väljendab Karla saadetises kaudselt tema rõõmu sõna *vaid*, mis on positiivse tähendusega, sest Karla räägib, kuidas tal on vaid veel üks eksam teha jäänud, st lõpp on lähedal ja see rõõmstab teda. Karla saadetises on ka teine emotsioonivarjundiga fraas: *sain ikka usndiloost läbi*, mis tähendab, et aine sai kõigest hoolimata (seda väljendab *ikka*) sooritatud, ja see on hea uudis. Maria saadetis *Vedas* on rõõmu väljendav sõna: Maria tunneb Karla tubli eksamisoorituse üle rõõmu.

Rõõmu väljendamiseks kasutati ka netikeele erihooni: venitati häälikuid ning trükiti suurtähtkirjas – mõlemat kasutati, et rõhutada oma emotsiooni, näidata seda tugevamalt. Neljas moodus rõõmu väljendada on venitamine, mida tuli vestlustekstides ette kahel korral. Näites 7 vestlevad Juula ja MIIA ning MIIA muudab järsku teemat:

(7)

14:53:10 MIIA **kadriiii tuli**

14:53:25 MIIA *aga ta läks emaga poodi:D*

Näites 7 ütleb MIIA *kadriiii tuli*, sest Kadri saabumine teeb teda rõõmsaks, sellepärast venitab ta vokaali *i*. Sellega väljendab MIIA justkui päriselu rõõmuhüüet. Sellele teadaandele järgneb MIIA irooniline nali: Kadri just saabus, aga läks kohe ära ka.

Viies moodus rõõmu väljendada oli suurtähtkiri, mida esines rõõmuemotsiooni väljendamisel ühes saadetises. Näites 8 esineb suurtähtkiri *NAINE JAA:D*, sest on vaja rõhutada Juula arvamuse naeruväärsust ja naljakat olukorda. Suurtähtkiri tähendab netikeeles tihtipeale karjumist, nii et seda võib ka siin hääle tõstmisena võtta.

(8)

13:06:09 Juula oota, ta ooli naine va?

13:06:17 Juula kurat kommuunis vaatan kogu aeg nagu oleks mees

13:06:53 MIIA **NAINE JAA:D**

Kuues võimalus rõõmu väljendada on teha seda hoiakuta sõnavara abil. Nõustumisel võetakse üle eelmise saadetise või vestluspartneri emotsioon. Nõustumisega kasutati ka emotikoni, rõhutamaks tekkinud emotsiooni. Kui eelnevalt on väljendatud rõõmu, kandub see üle nõustuvasse saadetisse. Näites 9 vestlevad Tarmo ja Karla kolimise teemal.

(9)

21:50:04 Tarmo no sis võiks moodustada sellise keti, kus antakse asju edasi :D

21:50:36 Karla Haahaa7

21:50:42 Karla **Iseenesest hea idee ju**

21:52:23 Tarmo **muidugi :D**

21:52:32 Tarmo teeme ära? :D

21:53:19 Karla **No hõsti, kaks liiget ketis olemas juba:D**

Näites 9 ütleb Karla *Iseenesest hea idee ju*, millega ta nõustub Tarmo välja pakutud keti moodustamise ideega. Tarmo nõustub Karlaga – *muidugi :D* – ning emotikoni lausungi lõppu lisamine võimendab rõõmsat emotsiooni. Sõna *muidugi* eraldiseisvalt tähendab samuti nõustumist, kuid emotikon lisab rõõmsa tooni. Vastuseks Tarmo küsimusele *teeme ära? :D* kirjutab Karla: **No hõsti, kaks liiget ketis olemas juba:D**, kus nõustumist väljendab *No hõsti* ja rõõmsat emotsiooni võimendab emotikon *:D*.

Seitsmes moodus rõõmu väljendada oli ingliskeelsete või inglispäraste väljendite kasutamine. Näites (10) vestlevad omavahel kaks tüdrukut.

(10)

16:52 M õue?

16:52 K õue jh, aga ma lähen ühe sõpaga keda pole kaua näinud

16:53 M a pole viga :D ma leidsin ka kambalise

hi5

Ingliskeelne väljend on näite 10 lõpus M-i saadetises, kui M on väitnud, et ka temal on keegi, kellega koos jooksmine minna (*ma leidsin ka kambalise*). Kuna ka tähendab, et K-l juba on keegi, kellega õue jooksmine minna, siis lisab M ingliskeelse väljendi lühendi *hi5*, mis on lühend ingliskeelsest fraasist *high five* ehk žest, mida teevad kaks inimest, kes löövad omavahel käsi plaksuga kokku, andmaks märku, et nende olukord on ühtviisi positiivne; see väljendab ka heakskiitu.

Näites 11 tuleb inglispärasus esile M-i ja Mammu vestluses, kus nad räägivad üürikorteritest.

22:04 M shit :D siis ei sobi

ma ei pannud tähele, et läbikäidav

aga noh, praegu leiaks kortereid küll :D

22:05 Mammu yeez, let's please live togedah!

Näites 11 mainib M, et hetkel oleks iroonilisel kombel lihtne korterit leida (seda väljendab *aga noh, praegu leiaks kortereid küll :D*), kuid praegu pole selleks vajadust. Mammu satub sellest mõttest vaimustusse ning ütleb inglise keeles *yeez, let's please live togedah!* (ee jah, palun kolime kokku!), millega ta annab mõista, et talle valmistaks palju rõõmu, kui saaks juba nüüd kokku kolida.

Lisaks eri moodustele, kuidas rõõmu väljendada, taandusid põhiemotsioonile *rõõm* kaks tavaemotsiooni: *elevus* ja *heatahtlikkus/abivalmidus*. Elevus väljendub näites 12, mis pärineb MSN-i vestlusest:

(12)

15:12:02 *Marta : aga sain täna teist korda Ameerika töö asjus ka kokku*

15:12:07 *Marta : ja kusjuures mind **täitsa huvitab***

Marta annab mõista, et ta on eesseisva pärast elevil. Elevus väljendub mõlemas saadetises verbaalselt. Kui Marta kirjutab, et ta sai Ameerika töö asjus kokku, on ta põnevil kogu suvise plaani pärast. Selgemalt väljendub elevus Marta teises saadetises *ja kusjuures mind **täitsa huvitab***, kus verb *huvituma* näitab, et Marta tahab tööd tegema asuda ning sõna *täitsa* võimendab tema soovi.

Ortograafiareegleid rikuti rõõmu väljendades tihti ja mitmel eri viisil. Levinumad reeglirikkumised olid trükivead (sõna *siis* asemel *sis* või üleliigne tühik või selle puudumine), häälikute venitamised (hüüundi *jee* asemel *jeeeeee*, isikunime *Kadri* asemel *kadriiii*), algustähevead (kohanime *Otepää* asemel *otepää* ning isikunime *Marks* asemel *marks*; lisaks ei alustatud lauset pea kunagi suure algustähega), kokku- ja lahkukirjutamise vead (*megahea* asemel *mega hea*) ja vead kirjavahemärkide kasutamises (koma ja punkti puudumine) ning kõnekeelsed lühendid (sõna *õpetaja* asemel *õps* ning *suhteliselt* asemel *suht*).

4.2.2. Kurbus

Põhiemotsiooni „kurbus“ väljendati kokku 40 saadetises. Enamasti väljendati kurbust üksnes verbaalsete vahenditega (34 saadetises), vähem verbaalselt ja emotikonidega :(, :/ või :S (5 saadetises). Põhiemotsiooni „kurbus“ alammõiste on *kaastunne*, st keegi on kurb kellegi teise pärast – *kaastunne* taandub põhiemotsioonile „kurbus“.

Näites 13 selgub, kuidas väljendatakse kurbust verbaalselt: nii konkreetselt negatiivse tähendusega sõnade abil kui ka tavapärase sõnavara abil, mille kurb emotsioon selgub kontekstis. Selles näites räägivad Juula ja MIIA ebaõnnestunud suhetest meestega.

(13)

- 12:27:30 MIIA *mhm, karmakarma. vastik. kurat ma ei mõista mehi.*
- 12:28:23 Juula *satun sellise otsa kes tundub täiesti normaalne, aga siis ikka paneb näkku. ilmselt ei tasu ühtegi meest usaldada, olgu ta pealtvaadates nii ok kui tahes.*
- 12:30:16 MIIA ***saad aru mul on kaks varianti: a) jään elu lõpuni vanatüdrukaks, kellel on 100 kassi ja kes koob nii palju, et asjad ei mahu enam kuhugi ära ja kes on tige ja kibestunud ja keda kõik lapsed kardavad ja narrivad seljataga... jne. b) hakkan lesbiks. aga kuna teadagi on, et ma megahetero, siis mul on reaalselt ainult üks variant***
- 12:31:22 Juula *noo jah, **ainutl** see esimene tõesti. ma kaalun ka pigem seda esimest, sest selliseid naisi on ka olemas, kes lihtsalt ühel hetkel ei reageeri enam*

Näites 13 alustab MIIA saadetist nii: ***saad aru mul on kaks varianti***, millega ta annab mõista paratamatust ja väljapääsmatust olukorrast, kus tal on valida kahe (tema jaoks halva) variandi vahel. Väljend *saad aru* kannab enesehaletsuse ja kibestumuse nooti. MIIA väljendab kibestumust ja kurbust saadetises *a) **jään elu lõpuni vanatüdrukaks, kellel on 100 kassi ja kes koob nii palju, et asjad ei mahu enam kuhugi ära ja kes on tige ja kibestunud ja keda kõik lapsed kardavad ja narrivad seljataga... jne. b) hakkan lesbiks, aga kuna teadagi on, et ma megahetero, siis mul on reaalselt ainult üks variant***. Kurbus avaldub negatiivse tooniga sõnavaras: nimelt *jään elu lõpuni vanatüdrukaks* näitab, kui kurb on MIIA hetkel. Tugevat kurbust väljendavad fraasid *elu lõpuni* ja *vanatüdrukaks* – sõnakasutus näitab, et ta on väljapääsmatus seisus, jääb üksikuks (*vanatüdrukaks*) ning et ta kurbus ei lõpe kunagi (*elu lõpuni*).

Järgneb MIIA täpsustav ettekujutus vanatüdruku masendavast elust: *kellel on 100 kassi ja kes koob nii palju, et asjad ei mahu enam kuhugi ära ja kes on tige ja kibestunud ja keda kõik lapsed kardavad ja narrivad seljataga... jne*. Selles saadetises kannavad kurba emotsiooni esiteks *100 kassi ja koob nii palju, et asjad ei mahu enam kuhugi ära*, mis näitavad, et vanatüdruku elu keerleb üksnes ümber kasside ja kudumise. Teiseks näitavad kurbust negatiivse varjundiga sõnad *tige ja kibestunud*. Kolmandaks kannab kurba emotsiooni *kõik lapsed kardavad ja narrivad*, kus kurbus väljendub eelkõige verbides, aga vähem ka radikaalse tähendusega fraasis *kõik lapsed*, mis näitab, et MIIA ei meeldi enam eranditult ühelegi lapsele, millega võimendab ta kurba emotsiooni. Neljandaks väljendab MIIA kurbust lühendiga *jne*, mis näitab, et ta võiks masendavaid tagajärgi lõputult loetlema jääda – nii ilmneb MIIA arvates tema lõplik, parandamatu seisund nagu fraasi *elu lõpuni* puhul.

Kurbus ja paratamatus väljenduvad lausungis *mul on reaalselt ainult üks variant*, kus kurbust näitab fraas *ainult üks variant*, mis näitab, et MIIA on kurb, et tal pole muid valikuid. Juula vastuses *noo jah, ainutl see esimene tõesti. ma kaalun ka pigem seda esimest, sest selliseid naisi on ka olemas, kes lihtsalt ühel hetkel ei reageeri enam kumab samuti läbi valikuvõimaluste puudumine, mida väljendab sõna ainutl*.

Põhiemotsiooni „kurbus“ väljendati ühes saadetises häämitsuse abil. Näites 14 vestlevad Tarmo ja Karla toidust. Tarmo õrritas Karlat hea söögiga, aga Karla ei saa kolimise tõttu enam head einet valmistada, sest pakkis potid-pannid juba ära.

(14)

21:28:23 Tarmo hilja

21:28:27 Tarmo otsas juba :D

21:35:07 Karla mhhh

Karla väljendab oma kurbust häämitsusega *mhhh*, mis näitab, et ta on pettunud, et Tarmo õrritab teda heast toidust rääkimisega, kuigi toit sai juba otsa. Karla näitab häämitsusega *mhhh*, et on solvunud.

Kurbust väljendati viies saadetises emotikoni abil. Kasutati kolme erinevat emotikoni: :(, :/ ning :S. Näites 15 on näha, kuidas emotikon iseenesest väljendab kurbust, aga ka võimendab kogu saadetise kurba emotsiooni, mida väljendati verbaalselt. Näites 15 vestlevad Karla ja Maria eksamitest.

(15)

22:31:58 *Karla* *tead mul vaid Iksam veel, semiootika, ja nohh see eksamiessee ka, sest ma sain ikka usndiloost läbi*

22:32:53 *Maria* *Vedas*

22:32:59 *Maria* *mul on kaks eksamit veel :(*

Kui Karla teatab hea uudise, et ta sooritas eksami ning et tal on üks eksam jäänud, on Maria esialgu küll rõõmus teise hea seisu üle, kuid siis ilmneb tema kurbus saadetises *mul on kaks eksamit veel :(*, kus kurbust kannab eelkõige emotikon :(, aga seda väljendab ka *veel*, millega Maria näitab kurbust, sest tal on vaja pingutada, enne kui puhata saab.

Kaastunne ilmnes fraasides *muidugi kahju, raske otsus jah* ja *ei oska aidata:S* ning *loodame, et alguseasi* – nende puhul on näha, kuidas peamiselt väljendub kaastunne verbaalselt. Verbaalselt väljendati seda verbide *lootma* ja *oskama* abil. Verbi *oskama* eituse vorm väljendab kaastunnet, sest kirjutaja tunneb vestluspartneri olukorrale kaasa ja tahaks aidata, aga ei oska. Verbi *lootma* emotsionaalsus on ilmselge: kirjutaja tahab, et teisel läheks paremini.

Ortograafiareegleid rikuti kurbust väljendades vähe. Sarnaselt rõõmuemotsiooni väljendamisega esines siingi palju trükivigu (*kõige* asemel *kõhe*). Kurbuse väljendamise näidetes ei kasutatud suurt algustähte lause alguses. Kirjavahemärke, eeskätt koma, ei kasutatud vajalikes kohtades. Punkte kasutati lauselõpu märgina harva. Esines ka üksikuid kokku- ja lahkukirjutamise vigu.

4.2.3. Viha

Põhiemotsiooni „viha“ esines kokku 39 saadetises. Kõik saadetised polnud siiski ainult vihase emotsiooniga, sest see on tugev emotsioon. Viha kõrval kerkis esile allmõiste *pahameel*, mis on mõnevõrra nõrgem emotsioon. Vihase emotsiooniga laetud saadetistest sai eristada kaht eri tüüpi: viha, mis on suunatud teistele, või viha, mis on suunatud enesele. Viha väljendati neljal viisil: hoiakuga (sh vulgaarsused) sõnavara (31 saadetises), tavapärase sõnavara (6 saadetises), emotikon :S (2 saadetises) ning küsimus (1 saadetises).

Kõige rohkem ja silmapaistvamalt võrreldes teiste emotsioonidega väljendati viha vulgaarsuste abil. Sellega väljendati nii enesele kui ka teistele suunatud viha. Vulgaarsustest kasutati nii täispikki sõimu- ja vandumissõnu (*kurat*, *raisk*, *jobukakk*, *sitapea*) kui ka nende lühendatud variante (*tra* 'türa', *krt* 'kurat'). Näites 16 vestlevad Juula ja MIIA sellest, kui halvad on mehed ja kui mõistetamatult nad käituvad. Selles näites väljendatakse teistevastast viha vulgaarselt.

(16)

12:25:02 Juula *Okk, teeme kommuuni ja klubi: kibestunud vanatiidrukud.*

12:25:47 MIIA *just. tra kui närvi ajab see, ma tahaks rainile jalaga munadesse liüüa nii kõvasti, et ta hakkab nutma ja siis äkki hakkab asjadest aru ka saama*

Kui Juula pakub välja teha klubi kibestunutele, on MIIA nõus (seda väljendab *just*), kuid nõustuminegi kannab vihast emotsiooni. Ülejäänud saadetise osas on kaks kõnekeelele omast väljendit: *tra* ja *munadesse*. Vulgaarne *tra* annab vihase varjundi ka kogu ülejäänud saadetisele. Selle saadetises avaldub viha MIIA pahatahtlikus soovis teha Rainile haiget, et teda nutma panna.

Enesele suunatud viha avaldub näites 17, kus vestlevad Juula ja MIIA. Nad arutavad, kuidas meestest võimalikult kaugele saada, et mehed ei saaks neid uuesti alt vedada.

(17)

- 12:42:32 Juula *otsid juba netiavarustest jah, paluks siis kohta kus pole mehi lähedal, kuskil sahara kõrbel äärealal ntx oleks okk*
- 12:42:32 MIIA *karjääri tehes puutun paratamatult meestega kokku*
- 12:42:42 MIIA ***ja kuna ma nii loll., siis jään ikka neid uskuma***

Enesele suunatud viha avaldub MIIA lausungis *ja kuna ma nii loll., siis jään ikka neid uskuma*. Saadetise esimene pool on laetud vihaemotsiooniga, sest MIIA nimetab ennast lolliks. Teises lausungipooles kannavad vihaemotsiooni verbiühend *jään uskuma*, mis näitab MIIA rumalust ja naiivsust, ning *ikka*, mis vihjab tähendusele, et hoolimata kogemustest juhtub see kindlasti uuesti, st ta ei õpi oma vigadest.

Vihaemotsiooni kandsid ka nõustumist väljendavad sõnad, mis eraldiseisvalt sellist emotsioonilaengut kindlasti ei saaks, kuid kontekstisiseselt on neil negatiivne hoiak olemas. Nõustumise abil viha väljendamist võis kohata ka näites 16. Näites 18 on näha, kuidas Juula ja MIIA on vihased kolmanda tüdruku peale, kes neid alatasa MSNis tüütab.

(18)

- 12:52:48 Juula *kohe küsib selle **sitapea** kohta raudselt*
- 12:52:56 MIIA ***Raudlaks***

Juula lausungis väljendub viha eelkõige vulgaarsusega *sitapea*, mis kandub edasi ka MIIA saadetisse, kes Juula ning tema vihaga nõustub – kummalegi ei meeldi tüütu tüdruk. Niisiis väljendab MIIA oma vihast nõustumist sõnaga *Raudlaks*. Seesama sõna võib mõnes teises kontekstis teist emotsiooni kanda, kuid konkreetselt näites 18 on selles viha.

Viha väljendati ka üksikute emotikonide abil – kokku neljas saadetises. Näites 19 on näha, kuidas MIIA kirub Raini, kes ta arusaamatutel põhjustel maha jättis. Näites 19 on

lisaks emotikonidele näha ka kaht teist moodust viha väljendamiseks: suurtähtkiri ning vulgaarsused.

(19)

15:24:28 MIIA :S:S **KURAT** MA JUST VAATASIN RAINI PILTE (*profiilinäit maas*) JA **KURAT** SEE MEES **EI MEELDI** MULLE PRAEGU **ÜLDSE**

15:24:38 MIIA *selline jobukakk*

15:24:39 MIIA *Sorri*

15:24:47 MIIA **Sitapea**

15:24:48 MIIA *Sorri*

Näites 19 näitab MIIA oma viha Raini vastu, kui kasutab vandumissõnu ja roppusi: **KURAT**, **KURAT**, *jobukakk* ning **Sitapea**. Vulgaarsustega paneb MIIA paika oma vihase emotsiooni. Viha võimendavad emotikonid :S:S, mis selles kontekstis saavad vihase laengu, kuid väljaspool konteksti võiksid tähendada ka segadust või kahtlast olukorda. MIIA lisab: JA **KURAT** SEE MEES **EI MEELDI** MULLE PRAEGU **ÜLDSE** – selles lausungipooles kannab viha lisaks vulgaarsusele ka verbi *meeldima* eitus vorm ning sõna *üldse*, mis väljendab äärmust – järelikult kasutatakse viha väljendamisel ka negatiivset emotsiooni kandvat sõnavara. Näite 19 suurtähtkiri näitab, et kui MIIA päriselus räägiks, tõstaks ta oma häält – see on vihastumise puhul tavaline. Netikeeles väljendab suurtähtkiri karjumist ja rõhutamist, kuid mitte alati negatiivses mõttes (vrd näitega 8).

Ortograafiareeglite rikkumisi esines ka viha väljendavates saadetistes. Ka viha puhul esines trükivigu, kirjavahemärkide väärast kasutust (komasid lisati mõnesse kohta rohkem kui vaja, samas teise kohta, kus koma lisamine oli tingimata vajalik, jäeti see ära). Viha väljendamisel ei peetud kinni suurtäheortograafiast ega lisatud punkte lause lõppu. Vihaemotsioonile omased vulgaarsused lühendatud kujul (*krt*, *tra*) ei vasta samuti õige kirjareeglitele.

4.2.4. Üllatus

Põhiemotsiooni „üllatus“ väljendati 21 saadetises. Üllatust väljendati kuuel viisil: küsimuste abil (8 saadetises), hoiakuga sõnavara abil (7 saadetises), tavapärase sõnavara abil (5 saadetises), võõrapäraste väljendite (2 saadetises), hüüatuse (1 saadetises) ning häämitsusega (1 saadetises).

Kõige selgem ja levinum viis üllatuse väljendamiseks oli küsimuste esitamine. Näide 20 selgitab, kuidas saab küsimusega üllatust väljendada. Omavahel vestlevad Juula ning MIIA.

(20)

12:52:58 Juula *tead ma mõtlesin isegi et äkki manna sepistas midagi rainile*

12:53:20 MIIA ***miks sa seda arvad?***

12:54:11 Juula *noo ma ei tea, mõtlen üle vaata,. aga samas äkki manna rääkis talle välja et ta teab mis teema meil on ja siis rain vaatas et ma valetasin talle näkku jne aga ma ei tea miks manna peaks nii tegema...*

Näites 20 pakub Juula välja idee, mida MIIAl on raske uskuda. Sellepärast ta küsibki *miks sa seda arvad?*, olles üllatunud, et selline asi Juulale mõttessegi võis tulla. Küsimus saab pika ja põhjaliku vastuse.

Näites 21 esitatakse üllatust väljendav küsimus teistsuguses olukorras. Kolimise teemal vestlevad Tarmo ja Karla.

(21)

20:27:42 Karla *jajaj, just koristasin kõik ära ja pakkisin ka. nüüd homme vaatan kuidas asjad kohale veetud saan.*

20:28:27 Tarmo *on abi vaja?*

20:29:07 Karla ***päriselt pakud või+***

Kui Karla seletab, mis seis kolimise osas valitseb, siis Tarmo uurib, ehk ta saab Karlat aidata. Seepeale vastab Karla üllatust väljendava küsimusega *päriselt pakud või+*, mis näitab, et ta on imestunud, ent ka skeptiline, et Tarmo viitsib teda vabatahtlikult aidata. Üllatust väljendati ka negatiivse, etteheitva hoiakuga. Näites 22 on näha, kuidas Karla ja Maria vestlusest selgub Karla jaoks, kuidas Maria ei tea midagi sellist, mida ta peaks teadma.

(22)

22:02:05 Karla *õu, kes seal iliases mingit laipa mööda liiva vedas hobuse taga, ilias ise vä*

22:02:58 Maria *pole kuulnudki*

22:03:05 Karla *ära jama, õppisime ju kirjanduses*

Karla küsib Marialt, kes vedas eeposes „Ilias“ laipa hobuvankri taga, aga Maria ei oska vastata ning ütleb: *pole kuulnudki*. Verbile *kuulma* lisatud *ki*-liide näitab, et Maria ei teadnud varem, et keegi üldse „Ilias“ laipa vankri taga vedas. Liide lisab sõnale hoiaku. Maria üllatust väljendav vastus paneb omakorda Karla üllatuma ning ta ütleb etteheitvalt: *ära jama, õppisime ju kirjanduses* – see väljendab, et Karla ei suuda uskuda (seda väljendab *ära jama*), et Maria ei tea, sest nad ju õppisid seda kirjanduse tunnis. Üldlaiend *ju* lisab lausele halvustava varjundi, sest Karla peab teemat iseenesestmõistetavaks ja üldtuntuks.

Levinud moodus üllatust väljendada oli hoiakuta sõnavara abil. Seda on näha näites 23, kus kolimise teemal räägivad Karla ja Tarmo.

(23)

20:26:21 Tarmo *sa hakkad kolima?*

20:26:35 Karla *jup. homme kolin*

20:27:03 Tarmo *ekstreemsportlane :D*

Tarmo küsimuse peale, kas Karla kolib, selgub, et tõepoolest kolib. Tarmo kommenteerib Karlat: *ekstreemsportlane* :D, mis käib Karla kiire ja usina kolimise kohta. Tarmot üllatab, kui lühikese ajaga plaanib Karla kolida ja kui ettevõtlik ta on. Tarmo ei pea silmas seda, et Karla on sõna otseses mõttes *ekstreemsportlane*. Sõna *ekstreemsportlane* ei ole väljaspool seda konteksti tingimata positiivset hoiakut ega üllatust väljendav sõna – järelkult on tegu tavapärase, hoiakuta sõnavaraga. Emotikon :D ei kannu näites 23 põhiemotsiooni „üllatus“.

Positiivne hoiak väljendub ka näites 24. M ja A on vestlusosalised. A jutustab M-le, kuidas Maidule tema uuel töökohal meeldib.

(24)

13:41	A	<i>mhmh, ma loodan ka' ta rääkiski, et üks kutt on hästi lahe ja teised on ka head</i>
13:42	M	<i>muidugi kahju, et esimesest päevast kohe äratundmismomenti ei tulnud :D ainult üks on hästi lahe nunnu juba lemmik välja kujunenud</i>

A loodab, et Maidule hakkab tema töö rohkem meeldima, ning leevendab olukorda sellega, et ütleb nii: *ta rääkiski, et üks kutt on lahe ja teised on ka head*. M väljendab hetkeks küll kaastunnet, aga siis ütleb naljatavalt imestumust väljendades: *:D ainult üks on hästi lahe*. M-i üllatust väljendab fraas *ainult üks*, mis näitab, et ta oodanuks, et Maidule meeldivad teisedki kolleegid. Seejärel lisab M taas üllatust väljendava lausungi: *juba lemmik välja kujunenud*, milles üllatust kannab sõna *juba*. M väljendab selle abil üllatust selle kohta, et Mait on endale tegelikult päris kiiresti lemmikkolleegi leidnud.

Ühes vestlusteksti saadetises väljendati üllatust hüüatuse abil – see oli kusjuures kõikide vestlustekstide seast ainus omasugune. Näites 25 on näha, kuidas üllatust hüüatuste abil väljendatakse. Omavahel vestlevad kaks tüdrukut Marta ja Kass, kes räägivad välismaale tööle minemisest.

(25)

15:12:41 *Marta* : *paljud tlevad tagasi sealt u 100 000-ga*

15:12:52 *Kass* : *jererum uskumatu*

Kui Marta räägib, kui kõrged on Ameerika Ühendriikide ühe raamatufirma töötajate suvised töötasud, on Kass üllatunud. Ta väljendab oma üllatust hüüatusega *jererum uskumatu*.

Üllatust väljendati ühes saadetises ka hääliitsusega *oo*, mis näitas, et selle kirjutaja on positiivselt üllatunud millegi headuses. Kahes saadetises esinenud võõrapärased väljendid *gaash* ja *tsiisus* kandsid etteheitva hoiakuga üllatust.

Ortograafiareeglite rikkumisi tuli ka üllatuse väljendamisel ette, ent vähem kui teiste põhiemotsioonide puhul. Trükivead olid väga tavalised. Näiteks ? asemel kirjutati +, sest neid moodustatakse kõrvutiasetsevate klahvide abil. Suurt algustähte ei kasutatud, punkte ka mitte. Komade kasutus oli reeglipärasem kui teiste põhiemotsioonide puhul.

4.2.5. Hirm

Põhiemotsiooni „hirm“ väljendati kokku kaheksas saadetises. Hirmu väljendati verbaalsete vahenditega: hoiakuta sõnavara abil.

Näites 26 on näha, kuidas väljendatakse hirmu. Tekstikatkendis vestlevad Marta ja Kass, kes arutavad Marta plaani minna suveks Ameerika Ühendriikidesse tööle.

(26)

[15:13:42] *Marta : aga sinna **valitakse** inimesed..*

[15:13:43] *Kass : aa*

[15:13:47] *Marta : et **igaiüks ei saa***

Näiteks 26 väljendub Marta hirm verbaalsete vahenditega ning punktide reaga. Marta lausung *aga sinna **valitakse** inimesed..* näitab, et ta kardab, et on oht, et ta ei osutu valituks. Verbi *valima* tähendab, et ebasobiv osa jäetakse kõrvale. Samasugust hirmu kannab ka Marta teine saadetus: *et **igaiüks ei saa***, mis omakorda kinnitab ohtu, et Martat võib-olla ei tahetagi tööle.

Ortograafiareeglite järgimisega ei olnud hirmu väljendamisel probleeme: üks trükiviga (sõna *mõte* asemel *mitte*), mille tegija selle kohe järgmises saadetises ära parandas. Komade kasutus järgis reegleid. Suurt algustähte lause alguses siiski polnud ning punkte lause lõpus samuti mitte, kuid neid polnud pea üheski põhiemotsiooni väljendavas vestluses.

4.2.6. Vastikus

Põhiemotsiooni „vastikus“ väljendati viies saadetises. Vastikust väljendati kahel juhul: väga halva enesetunde ning toidu või toitumisharjumuse (ühes vestluses räägiti kannibalismist) puhul. Vastikust väljendati verbaalselt: kasutati hoiakuga sõnavara.

Vastikut enesetunnet väljendab näide 27, kus omavahel vestlevad M ja José. M on veel haige ning seletab, miks ta polnud Joséd nähes rõõmus.

(27)

20:20 *José* *Mirru, head sõbrapäeva*
miks nii kuri olid eile?

21:07 *M* *haha, pugeja*
ma ronisin haigena trenni

ja mul oli kuumast silme eest udune

José küsimusele *miks nii kuri olid eile?* vastab M, et tal oli halb enesetunne: *ma ronisin haigena trenni*. M seletab, miks ta võis Joséle kuri tunduda: *ja mul oli kuumast silme eest udune*. Mõlemad saadetised väljendavad M-i halba tervislikku seisundit. Esiteks verbi *ronima* kasutus näitab, et M-i teekond spordihalli oli tavalisest raskem. Teiseks *mul oli kuumast silme eest udune* annab mõista, et M-l oli veel palavik, mistõttu ta võiski José jaoks kuri tunduda.

Vastikust väljendati ebameeldivate toitude kirjeldamisel. Näites 28 vestlevad omavahel M ja A. M on A-le just üht soodsa hinnaga jäätist soovitanud, mis tuletab A-le meelde tema halva kogemuse.

(28)

- 13:35 A *ja see ei olnud üldse jäätise moodi, imelik liimine
lõga oli*
- 13:35 M *ja mitte väga leedu kaubad
:D:D väga halb
ütle, mis jäätis see on
siis ma ei osta kindlasit*
- 13:35 A *:D ma ei mäleta*
- 13:35 M *pakendi värv?*
- 13:35 A *igatahes üks oli mingite küpsistega, nagu domiinod
ümar nagu Vau ja sinine
sinine-valge
ja neid oli mitut sorti, mingi kolm vist, me ostsime kaks,
üks sai söödud enamvähem, teine ei külband kuhgi*

Näites 28 väljendub vastikus kahes saadetises. A saadetises *ja see ei olnud üldse jäätise moodi, imelik liimine lõga oli* puhul on näha, kuidas vastikus väljendub eripärase sõnavara abil, mis illustreerib ebameeldivat söömiskogemust: see, et jäätis polnud jäätise

moodi, tähendab, et see oli halb. Fraas *imelik liimine lõga* on negatiivne ja annab mõista, et jäätise konsistents oli ebameeldiv ega näinud isuäratav välja. A kirjeldab, missugune oli see vastikust esile kutsunud jäätis, mida kindlasti osta ei tasu, et M sama viga ei teeks. Lausungis *üks sai söödud enamvähem, teine ei külband kuhugi* väljendab A vastikust mõlema jäätise kohta: üks oli natuke vähem vastik kui teine, mida üldse süüa ei kõlvanud. Verbi *kõlbama* eitus väljendab vastikust.

Ortograafiareeglite rikkumisi tuli rohkem ette kui põhiemotsiooni „hirm“ puhul. Peamiselt esines trüki- ja lohakusvigu. Kordagi ei märgitud lause algusesse suurt algustähte ega lõpumärgiks punkti. Komade kasutus oli korrektne.

4.3. Uurimistulemuste kokkuvõte

Analüüsitud vestlustekstidest järeldub, et eesti netikeeles väljendatakse kõige rohkem rõõmu ning selleks kasutatakse kõige rohkem emotikoni *:D*. Väljendumissageduselt teisel kohal oli „kurbus“ ja kolmandal kohal „viha“ – mõlemat esines ligi poole vähem kui emotsiooni „rõõm“. Neljandal kohal oli „üllatus“, viiendal „hirm“ ja kuuendal „vastikus“.

Spontaanse kõne vestlustekstidest selgus, et lisaks põhiemotsioonidele väljendatakse ka muid emotsioone. Osa muudest emotsioonidest olid taandatavad põhiemotsioonile: näiteks põhiemotsiooni „rõõm“ alammõisted on „elevus“, „heatahtlikkus“ ja „abivalmidus“.

Kõige rohkem väljendati emotsioone verbaalselt. Üksnes rõõmu väljendamisel tõusis esile graafiline väljendus – emotikonide kasutus (41 saadetises). Teiste põhiemotsioonide ja muude emotsioonide puhul emotikone nii laialdaselt ei kasutatud. Ilmnes siiski tendents: mida rohkem emotikone, seda rohkem emotsiooni, st kui kasutati järjest mitut emotikoni *:D*, oli saadetisel ka naljakam sisu. Kõige vähem väljendati emotsioone hüüatuse abil – üksnes ühes saadetises.

Rõõmu väljendati sõnavara (nii hoiakuga kui ka hoiakuta), emotikonide, hääliksuste, häälikute venitamise, suurtähtkirja, võõrapärase või võõrkeelse kirja abil. Naermist väljendati naeru (nt *haha*) või itsitamist (nt *icciccc*) imiteerivate hääliksustega. Poolehoidu väljendati hääliksustega *jee* ja *ohh* (nt saadetises *ohh see hea variant*). Rõõmu väljendas ka positiivse hoiakuga sõnavara (nt *hea, hästi*). Sõnad *mega-* ja *super* on tähenduselt ülivõrdes, nii et kui need saadetisse lisada, saab see rõõmsama emotsiooni. Hoiakuta sõnavaraga teatati häid uudiseid, mis rõõmustasid kas kirjutajat või vastuvõtjat. Rõõmu väljendati ka netikeele erijoontega: lõpuhäälikute venitamine ja suurtähtkiri. Venitati sõnalõppe (*vestluseeeee* ja *kadriiii*) ja hääliksusi (*jeeeeee*). Suurtähteline *NAINE JAA:D* väljendab rõõmu, kuigi suurtähtkirja kasutatakse ka teiste emotsioonide väljendamiseks.

Vastukaaluks rõõmu mitmekesistele väljendusviisidele väljendati kurbust kolmel viisil: verbaalselt, emotikonide ning hääliksuste abil. Kõige rohkem (34 saadetises) väljendati kurbust verbaalselt. Verbaalselt väljendati end kahel viisil: kas kurva hoiakuga sõnavaraga (18 saadetises) (nt verb *nutma*, adjektiiv *nutune*) või sõnavara abil, millel kontekstiväliselt poleks kurbusega seost (16 saadetises). Kurbuse väljendamiseks kasutati emotikone *:(*, *:/* ja *:S*. Kõige vähem (ühes saadetises) väljendati kurbust võõrkeelse (saksakeelse) väljendiga *kaputt* (ee *katki*, *purustatud*).

Viha väljendati kõige rohkem verbaalselt (31 saadetises), mille seast tõusis esile vulgaarsuste rohkus, mida teiste põhiemotsioonide puhul ei esinenud. Kõige vähem (2 saadetises) väljendati viha emotikoni *:S* abil. Põhiemotsioon „viha“ jagunes kaheks: enesele ning teistele suunatud viha. Vulgaarsused iseloomustasid pigem teistele suunatud viha. Enesele suunatud viha väljendati iseennast kirudes. Saadetises *ja kuna ma nii loll, siis jään ikka neid uskuma* väljendub enesele suunatud viha sõnas *loll*, milleks inimene end nimetab.

Üllatust väljendati eri viisidel: küsimuste, etteheitva ning positiivse tähendusega eripärase sõnavara, hüüatuste ja hääliksustega. Kõige rohkem (8 saadetises) väljendati üllatust küsimuste abil, nt *päriselt w? :D* või *oota ta ooli naine va?* Hoiakuga väljendati

üllatust saadetistes *tsiisus*, *see nii oluline asi ju* :D ning *ära jama*, *õppisime ju kirjanduses*, kus üllatust kannavad väljendid *tsiisus* ja *ära jama* ning üldlaiend *ju*. Kõige vähem väljendati üllatust hüüatusega (1 saadetises) ning häälitusega (1 saadetises).

Vastikust ja hirmu väljendati mõlemat üksnes verbaalselt: hoiakuga ja hoiakuta sõnavara abil. Põhiemotsiooni „vastikus“ kandvad sõnad käisid kas söögi või halva enesetunde kohta. Hirmu väljendati seevastu negatiivse hoiakuga sõnavara (nt *raske*). Ühel juhul hirmutas kirjutajat raske töö, teisel juhul valitsev oht, et ta ei pruugi valituks osutada.

Emotsioonide väljendamisvahendite valikus oli rohkem erinevusi kui sarnasusi. Kõikidel põhiemotsioonidel oli ühine väljendusvahend sõnavara – nii hoiakuga kui ka hoiakuta. Emotikone kasutati nii rõõmu, kurbuse, üllatuse kui ka viha puhul.

Ortograafiareeglitest peeti oodatult vähe kinni. Teada oli, et netikeeles ei järgita õigekirjareegleid ning neile ei pööratudki analüüsitud vestlustes tähelepanu. Autor pani tähele, et mida emotsionaalsem oli tekst, seda rohkem vigu esines. Emotsionaalsus viis tähelepanu õigekirjareeglitelt eemale. Autor pani tähele ka teist tendentsi: osa rikkumistest tundus taotluslik, väljendamaks ja rõhutamaks emotsiooni. Näiteks venitati häälikuid ja kasutati suurtähtkirja või lisati küsimuse lõppu palju küsimärke, et emotsiooni paremini esile tuua.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, mis emotsioone eesti netikeeles kõige rohkem väljendatakse ning kuidas neid väljendatakse. Sellele saadi vastus uurimuse käigus. Kõige rohkem väljendati emotsioone verbaalselt, täpsemalt hoiakuga sõnavara abil. Põhiemotsioonidest kõige enam väljendati rõõmu (82 saadetises 724-st). Rõõmu väljendati kõige rohkem emotikonide abil – emotikonide kasutus teiste põhiemotsioonide väljendamisel sellisel määral esile ei tõusnud.

Kahele püstitatud uurimisküsimusele leiti töö käigus samuti vastused. Esiteks uuriti, mis on põhiemotsioonid ja kuidas neid eesti netikeeles väljendatakse. Põhiemotsioone on kuus: rõõm, kurbus, viha, üllatus, hirm, vastikus. Eesti netikeeles väljendatakse emotsioone eelkõige verbaalselt, vähem graafiliselt. Teiseks uuriti, kuidas erineb emotsioone väljendav eesti netikeel eesti normikeelest. Sellele leiti vastus dialoogitekste analüüsid: vestlustes ei pööratud õigekirjareeglitele tähelepanu. Selgus, et emotsiooniderohkes saadetises jäid õigekirjareeglid tagaplaanile.

Ortograafiareeglitest peeti oodatult vähe kinni. Varem oli teada, et netikeeles ei järgita kõiki õigekirjareegleid. Selgus, et mida emotsionaalsem oli tekst, seda rohkem õigekirjavigu esines. Ilmnes ka teine tendents: osa rikkumistest tundus taotluslik, sest väljendas ja rõhutas emotsiooni selgemini.

Bakalaureusetöös püstitatud kolm hüpoteesi said kinnitust:

- a) eesti netikeeles väljendatakse emotsioone ka normikeelele mittevastavate vahendite abil. Mittevastavad vahendid on näiteks emotikonid, suurtähtkiri, häälikute venitamine, onomatopoeetilised väljendid, kirjavahemärkide liigsus või puudumine. Nimetatud vahendite abil kerkisid emotsioonid paremini esile;

- b) emotsioone väljendatakse pigem sõnadega kui emotikonidega. Uurimistulemustest selgus, et kõige rohkem väljendatakse emotsioone verbaalselt;
- c) ülekaalukalt rohkem väljendatakse rõõmuemotsiooni nagu inglise netikeeleski. Analüüsitud vestlustekstides kerkisid esile ka kaks teist emotsiooni – *kurbus* ja *viha*. Samas *üllatus*, *hirm* ja *vastikus* jäid tagaplaanile.

Eesti netikeeles väljendatavaid emotsioone pole teadaolevalt varem uuritud, seetõttu pole ka varasemaid uurimusi, millega uurimistulemusi võrrelda. Töö väärtus seisneb selles, et täideti tühimik netikeeles väljendatavate emotsioonide uurimises. Edaspidi võiks lähemalt uurida näiteks emotsioonide väljendamisviise eraldi võetuna.

KIRJANDUS

- Argus, Reili 2014.** Reili Argus: släng on keele rikkus; <http://arvamus.postimees.ee/2728066/reili-argus-slang-on-keele-rikkus/>. Vaadatud 17.03.2014
- Baron, Naomi S 2008.** Always On: Language in an Online and Mobile World. Oxford: Oxford University Press.
- Bhattacharyya, Shashank, Pushpak Bhattacharyya 2011.** Emotional Analysis of Internet Chat; <http://www.cse.iitb.ac.in/~pb/papers/icon10-emotion.pdf>. Vaadatud 13.03.2014.
- Cambridge Dictionaries Online;** <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/netspeak/>. Vaadatud 07.01.2014.
- Chmiel et al 2011** = Chmiel, Anna, Julian Sienkiewicz, Mike Thelwall, Georgios Paltoglou, Kevan Buckley, Arvid Kappas, Janusz A. Holyst 2011. Collective Emotions Online and Their Influence on Community Life; <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0022207#s1/>. Vaadatud 02.11.2013.
- Crystal, David 2001.** Language at the Internet. New York: Cambridge University Press.
- Derks et al 2008 = Derks, Daantje, Agneta H. Fischer, Arjan E. R. Bos 2008.** The role of emotion in computer-mediated communication: A review. – Computers in Human Behavior 24, lk 770–772, 774; <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563207000866/>. Vaadatud 14.03.2014.
- EKK** = Eesti keele käsiraamat. Koost. Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross; <http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=2>. Vaadatud 10.04.2014.

- Ekman 1992a = Ekman, Paul 1992.** An Argument for Basic Emotions. – Handbook of Cognition and Emotion 6; <http://www.paulekman.com/wp-content/uploads/2013/07/An-Argument-For-Basic-Emotions.pdf>. Vaadatud 15.05.2014.
- Ekman 1992b = Ekman, Paul 1992.** Are There Basic Emotions? – Psychological Review; <http://www.paulekman.com/wp-content/uploads/2013/07/Are-There-Basic-Emotions1.pdf>. Vaadatud 01.04.2014.
- Ekman, Paul 2005.** Basic Emotions. – Handbook of Cognition and Emotion; <http://www.paulekman.com/wp-content/uploads/2013/07/Basic-Emotions.pdf>. Vaadatud 15.05.2014.
- EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat.** 2. trükk. 2009. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Flamand, Eveline 2008.** Deciphering L33t5p34k. Internet Slang on Message Boards; http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/414/289/RUG01001414289_2010_0001_AC.pdf#11/. Vaadatud 13.01.2014.
- Hennoste 2012a = Hennoste, Tiit 2012.** Link 33. Eesti keele olulisi jooni; http://www.oppekava.ee/index.php/Link_33._Eesti_netikeele_olulisi_jooni. Vaadatud 19.11.2013.
- Hennoste 2012b = Hennoste, Tiit 2012.** Enda algatatud eneseparandus eestikeelsetes MSN-i dialoogides. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 8. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Ühing, 37–54.
- Hennoste, Tiit 2013.** kuule ma eemale nüüd. – Sirp 46; http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=20202:2013-12-05-17-05-50&catid=9:sotsiaalia&Itemid=13&issue=3468. Vaadatud 21.02.2014.
- Kaalep et al 2011 = Kaalep, Heiki-Jaan, Kadri Muischnek, Raul Sirel 2011.** Korpuslingvistiline lähenemine eesti netikeele automaatsele morfoloogilisele analüüsile. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 7, 115–119.
- Kangur, Maili 2007.** Kle kus asub trt lahendam resto?; <http://epl.delfi.ee/news/melu/kle-kus-asub-trt-lahendam-resto.d?id=51091520>. Vaadatud 20.01.2014.

- Lafren, Angela, Brittany Fiorenza 2012.** “Okay, My Rant is Over“: The Language of Emotion in Computer-Mediated Communication. – Computers and Composition vol. 29, 299; <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S8755461512000576>. Vaadatud 20.02.2014.
- Oja, Anni 2006.** Eesti keel internetis. – Keel ja arvuti. Tartu ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 6, 260–263.
- Oja, Anni 2010.** Sissevaateid internetisuhtlusesse; http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2010_1/OK_2010-1_02.pdf. Vaadatud 20.01.2014.
- Salla, Sigrid 2002.** Jututuba kui võrgusuhtlusvorm. – Tekstid ja taustad. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 23, 128–150.
- Skovholt et al 2014 = Skovholt, Karianne, Anette Grønning, Anne Kankaanranta 2014.** The Communicative Functions of Emotions in Workplace E-Mails: :-); <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcc4.12063/pdf>. Vaadatud 20.01.2014.
- Soodla, Karin 2010.** Morfoloogilisi, morfosüntaktilisi ja sõnamoodustuslikke nähtusi eesti netikeeles. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Stein, Dieter 2006.** E-Mail, Internet, Chatroom Talk: Pragmatics. – Concise Encyclopedia of Pragmatics; http://npu.edu.ua!/e-book/book/djvu/A/iif_kgpm_Mey%20J.%20Concise%20Encyclopedia%20of%20Pragmatics.pdf. Vaadatud 20.01.2014.
- The History ... = The History of ASCII (Text) Art.** <http://www.geocities.com/spunk1111/history.htm>. Vaadatud 19.03.2014.
- Uibu, Kristel 2010a.** Netikeele eripära; http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15383/netikeele_eripra.html. Vaadatud 21.01.2014.
- Uibu, Kristel 2010b.** Jututubade keelekasutus. http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15383/jututubade_keeleskasutus.html. Vaadatud 21.01.2014. Vaadatud 21.01.2014.
- Vainik, Ene 2001.** Eestlaste emotsioonisõnavara. Magistritöö. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

- Vainik, Ene 2002.** Hot-Blooded Estonians. On the Estonians' Folk Category of Emotions. – *Folklore* 21, 26–51.
- Vainik, Ene 2006.** Keel ja emotsioonid – tagasiside viisid energia transformatsiooniprotsessidest?; <http://www.eki.ee/~ene/kirjutised/mudel.pdf>.
Vaadatud 17.02.2014.
- Vainik, Ene 2012.** Eesti keele sõnavara afektikalduvus ja mis sellega peale hakata. – *Keel ja Kirjandus* 8–9, 644–657.
- Vandergriff, Ilona 2013.** Emotive communication online: A contextual analysis of computer-mediated communication (CMC) cues. – *Journal of Pragmatics* 51, lk 1–12; <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S037821661300057X/>.
Vaadatud 14.03.2014.
- Walther, Joseph B., Kyle P. D'Addario 2001.** The Impacts of Emoticons on Message Interpretation in Computer-Mediated Communication. – *Social Science Computer Review* 19, nr 3, lk 339–343; <http://ssc.sagepub.com/content/19/3/324.full.pdf+html/>. Vaadatud 14.03.2014.
- ÕS** = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013; <http://www.eki.ee/dict/qs/>. Vaadatud 11.04.2014.

“EXPRESSING EMOTIONS IN ESTONIAN NETSPEAK“. SUMMARY

The purpose of this thesis was to investigate which emotions are the most expressed ones in Estonian netspeak and how these emotions are expressed. During the research the purpose was fulfilled. Basic emotion *happiness* is the most expressed emotion in Estonian netspeak. People express their emotions online mainly verbally. During the research I tried to find out answers to two questions and succeeded.

- a) What are basic emotions and how are they expressed in Estonian netspeak? There are six basic emotions according to Paul Ekman (1992a). There are ten ways to express basic emotions in Estonian netspeak. The most common way to express emotions was doing it verbally, by using words that are clearly charged with emotions.
- b) How does the emotion-expressing Estonian netspeak differ from the orthographic standard? Because netspeak tends to be emotional, it does not consider orthographic rules. Firstly, the more emotional the conversation was, the more mistakes were made. Occasionally, not following the rules seemed intentional, because that way the emotion became clearer and was emphasised better.

Three hypotheses were set. The results of the research confirmed all of them.

- a) Emotions in Estonian netspeak are expressed via specific mediums, therefore they do not follow the orthographic rules. Emotions are expressed in unnormative ways, for example by emoticons, elongating phonemes, onomatopoeic expressions, capitalization and the overuse or lack of punctuation marks.
- b) Emotions in Estonian netspeak are expressed rather verbally than graphically. The research outcome of this thesis shows that expressing emotions verbally is the most common way. What is more, most of the verbal expressions mean expressing emotions via attitude-carrying words.

- c) The most common basic emotion in Estonian netspeak is *happiness*. This hypothesis was set because of a previous research outcome in English netspeak where the most common emotion was *happiness*. By analyzing the instant message conversations, it became clear that *happiness* is the most commonly expressed basic emotion. Also, *sadness* and *anger* came forth in this research, but *surprise*, *fear* and *disgust* were upstaged by the first three.

This research is based on Estonian instant messaging conversations gathered from MSN Messenger and Facebook. This thesis used pragmatic microanalysis on instant messages.

This thesis consists of four chapters. The first and second chapters introduce the theoretic background of the subject. The first chapter defines what an emotion is, what basic emotions are, how language and emotion are connected, and a historical background of studying emotions is also presented. The second chapter introduces Estonian netspeak and previous researches on instant messaging. The third chapter describes the empirical part of the thesis: data and method used. The fourth chapter delivers the analysis and research outcome. In the end of each subsection where each emotion is separately analysed the outcome is also compared with normative orthographic standards.

On the basis of the results of this research, it can be concluded that it is usual for Estonian netspeak to not follow orthographic rules. Also, this study shows that *happiness* is the most common emotion to be expressed in Estonian netspeak. In addition, Estonian netspeak uses mostly verbal ways to express emotions, so it resembles to English netspeak.

Because this bachelor's thesis is the first to study how emotions are expressed in Estonian netspeak, there is no previous research to compare results with. However, there are many foreign (N. Baron, D. Crystal, P. Ekman) and local (T. Hennoste, A. Oja, K. Uibu, E. Vainik) authors whose research provide the basis for this study.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina MIRELL PÕLMA
(autori nimi)
(sünnikuupäev: 01.12.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„EMOTSIOONIDE VÄLJENDAMINE EESTI NETIKEELES“,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on TIIT HENNOSTE
(juhendaja nimi)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 23.05.2014 *(kuupäev)*